

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Andra Kammaren. N:o 26.

Lördagen den 8 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet m. m. *G. F. Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inlösen af professoren *C. G. Brunii* anteckningar om och teckningar af äldre svenska byggnader m. m.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 2.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts sedan senaste sammanträdet på kammarens bord hvilande proposition till Riksdagen angående ändring i §§ 13 och 17 af lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 hänvisades densamma till behandling af bankoutskottet.

§ 3.

Förekom till behandling lagutskottets utlåtande, n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående bevisning inför rätta, lag angående ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, lag angående ändring i 14 kap. jordabalken samt lag angående ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855.

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.

Genom en den 12 sistlidne januari aflåten proposition, n:o 3, som till lagutskottet hänvisats, hade Kongl. Maj:t, under åberopande af de propositionen bifogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jemlikt 87 § regeringsformen, föreslagit Riksdagen att antaga den kongl. propositionen bilagda förslag till

- 1:o lag angående bevisning inför rätta;
- 2:o lag angående ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken;
- 3:o lag angående ändring i 14 kap. jordabalken; samt
- 4:o lag angående ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855.

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

Under punkten 1 hemstälde nu utskottet:
att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition,
såvidt den anginge förslag till lag angående bevisning inför rätta,
icke kunnat oförändrad bifallas, ville för sin del antaga ett inom
utskottet utarbetadt förslag i ämnet.

Vid utlåtandet hade reservationer fogats af, jemte andre,
dels herrar *Lilienberg, Erickson* i Bjersby och *Folke Andersson*,
och dels herrar *Anderson* i Tenhult, *Näslund* och *Petersson* i
Brystorp.

För att afgifva förslag i fråga om sättet för föredragningen
af föreliggande lagförslag hade ordet begärts af

Herr *Lilienberg*, som nu i sådant afseende anförde:

Herr talman! Jag tillåter mig att föreslå, att föredragningen
måtte tillgå på så sätt, att lagförslaget föredrages paragrafvis med
rättighet, att diskussionen får sträcka sig redan vid första para-
grafen öfver förslaget i dess helhet. Derjemte tillåter jag mig
hemställa, att, derest en eller annan del af lagförslaget skulle åter-
remitteras till lagutskottet, detta då må ega befogenhet att äfven
föreslå de ändringar i icke återremitterade delar, som kunna ega
sammanhang med eller böra vara en följd af återremissen.

Hvad herr *Lilienberg* sålunda hemställt bifölls af kammaren.

Till följd häraf upplästes nu till en början § 1 i utskottets
förslag till *lag angående bevisning inför rätta*, så lydande:

I rättegång gälle såsom bevisadt det, hvarom rätten vid nog-
grant öfvervägande af allt, som i målet förekommit, finner sig
öfvertygad; dock lände till efterrättelse hvad angående verkan af
visst slag af bevis är i lag särskildt stadgadt.

I domen skola angifvas de hufvudsakliga skäl, hvarå rätten
grundar sin öfvertygelse.

Ordet lemnades nu ånyo till herr *Lilienberg*, som yttrade:

Herr talman! Jag har reserverat mig mot utskottets betän-
kande, och då jag vågar antaga, att kammarens ledamöter tagit
kännedom om min reservation, kunde jag ju inskränka mig till
att åberopa densamma, men jag skall ändock be att få tillägga
några ord.

Såsom jurist måste jag erkänna, att det är riktigt, att man
söker genom lag befästa den praxis, som så småningom utbildat
sig hos domstolarne och enligt hvilken domstolarne hafva tillåtit
sig att i vissa hänseenden afvika från de bevisningsregler, som
äro stadgade i 1734 års lag. Det är i några få fall, som praxis
sålunda utbildat sig. Såsom vi veta, innehåller 1734 års lag, att,
om i sjelfva målet finnes allenast ett vittne, då bör svaranden
dömas till värjemålsed eller också, om det är brottmål och sva-
randen ej är af den frejd, att eden kan honom tillåtas, då skall
han icke till saken fallas. Likaså om till stöd för kärandens fram-
ställning väl icke finnes något vittne, men bindande omständigheter

och liknelser, då bör till värjemålsed dömas. I båda dessa fall tvekar numera ingen svensk domstol att bifalla kärandens talan, om domstolen anser, att det finnes sådana skäl för denna talan, att domstolen finner den vara befogad. Men på samma gång jag erkänner, att detta är riktigt, att man söker genom lag befästa denna praxis, får jag säga, att enligt min åsigt finnes det reformer inom vårt rättegångsväsende, som äro mycket mera angelägna än detta att befästa denna praxis genom lag.

*Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.*

(Forts.)

Då man nu emellertid vill lagstifta i detta ämne, så anser jag, såsom jag redan antydtt i min reservation, att man bort gå tillväga på så sätt, att man med varsam hand gjort de ändringar uti och tillägg till rättegångsbalken, hvilka onekligen erfordras och kunna vara af nöden.

I stället har man nu framlagt en lag om bevisning inför rätta och dervid stödt sig på hvad lagberedningen anført såsom skäl, nemligen att hela rättegångsordningen är i framstående grad ett sammanhängande helt och att hvad man gör i en del af densamma inverkar ovilkorligen på den andra. Detta visar sig äfven nu vid en granskning af detta lagförslag. — Jag har redan i min reservation antydtt något derom, men jag skall anhålla att såsom tillägg till densamma få anföra några exempel på de oegentligheter och svårigheter, hvartill detta förfaringssätt har gifvit anledning. Utom det att man nödgats att uti detta lagförslag intaga en hel mängd stadganden från rättegångsbalken, hvilka icke kräft någon förändring, alltså intaga dem oförändrade, så förekommer det, att man måst för fullständighetens skull här intaga stadganden och ändå låta samma stadganden qvarstå, fastän i annat syfte, i rättegångsbalken, så t. ex. det stadgande, som här förekommer i § 1, att rätten skall anföra de skäl, hvarpå domen grundar sig. Det kommer fortfarande att stå qvar i 24 kap. rättegångsbalken om rättens utslag och dom. Vidare har man upphäft stadganden i rättegångsbalken och ersatt dem med stadganden i denna lag, stadganden af innehåll, att de kunna blifva föremål för misstydning och gifva anledning till tveksamhet, huruvida dessa stadganden skola träda i stället för detta upphäfdade lagrum eller icke. — Jag kan nämna ett exempel, nemligen att 17 kap. 36 § rättegångsbalken föreslås till upphäfvande. Denna paragraf innehåller, bland annat, att ej någon bör i brott, som å lif gå, fällas på egen beakännelse, utan att det finnes omständigheter, som beakännelsen styrka. Något motsvarande stadgande finnes nu icke i föreliggande lagförslag, men det lärer skola ligga i en passus i kapitlet om eget erkännande, som likvisst är af sådant innehåll, att det kan blifva föremål för olika tolkningar.

Men det mest betänkliga i detta hänseende synes mig vara, att uti lagförslaget icke förekommer någonting om dessa jäf mot vittnen, som så ofta förekomma i praktiken: jäf mot angifvare, tjenare, vederdeloman, uppenbar ovän. Dessa jäf äro nu uteslutna, men i stället förekommer uti 2 kap. 13 §, som handlar om vittnesbevisning, ett stadgande att domstolen skall anmärka, hvad som

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

kan vara af beskaffenhet att inverka på vittnes trovärdighet. Detta är naturligen så att förstå, att, om någon af dessa omständigheter skulle förefinnas och anmärkas mot vittne, anteckning derom skall göras i protokollet och domstolen taga den hänsyn till detta, hvar till den finner omständigheterna föranleda. Deruti ligger naturligen att den, som gör en anmärkning mot ett vittne, skall få styrka densamma, och att motparten skall få förebringa motbevis, ungefär såsom det nu tillgår, men att detta skall föranleda olika tolkningar och osäkerhet i tillämpningen, det synes mig ligga i öppen dag.

Då jag sålunda varit af den åsigt, att det visserligen kunde vara skäl att lagstifta i detta ämne, men att det borde ske på ett annat sätt än genom en lag om bevisning inför rätta, sådan den nu föreligger, kunde man ju säga: hvarför har ni icke utarbetat ett sådant lagförslag, som ni anser vara lämpligt? Jag kan derpå endast svara, att lagutskottets knappt tillmätta tid icke tillåtit det, äfven om jag haft förmåga dertill, och för öfrigt synes det mig, att man icke kan begära något sådant af en reservant.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört såsom tillägg till min reservation och derjemte på grund af hvad densamma innehåller, måste jag yrka afslag såväl å den föredragna lagparagrafen som å lagförslaget i dess helhet.

Häruti instämde herr *Anderson* i Hasselbol.

Vidare anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Östergren*: Herr talman, mina herrar! Det lagförslag, som af Kongl. Maj:t framlagts och öfver hvilket lagutskottet i det nu föredragna betänkandet yttrat sig, afviker från nu gällande lag hufvudsakligen och principiellt i tre afseenden. För det första skulle enligt förslaget i lagen införas fri bevispröfning i stället för nu lagstadgade regler om hvad som skall utgöra fullt bevis, halft bevis och mera än halft bevis, hvilka regler nu mera icke kunna stricte följas utan att den allmänna rättsskänslan skulle i hög grad såras. För det andra afviker förslaget från gällande lag deruti, att förslaget upptager åtskilliga bevismedel, som vid tiden för stiftandet af 1734 års lag hade föga användning, men som numera efter de framsteg, landet i många riktningar gjort, fått allt större och större betydelse. Jag syftar här på bevismedel, som erhållas genom sakkunniges utlåtande, skriftliga handlingar och syn. Vidare afviker förslaget från gällande lag i så måtto, att det borttager nu gällande stadganden om värjemålsed och i stället inför parts ed, som skulle afläggas efter förhör inför rätten, utan att edstema eller edsformulär på förhand blifvit bestämdt. Detta förslag har föranledts deraf, att mot värjemålseden i dess nuvarande skick gjorts ganska många anmärkningar.

Om jag nu först håller mig till frågan om den fria bevispröfningen, så är den ej ny, och den kommer ingalunda plötsligt

öfver allmänheten, såsom en reservant mot lagutskottets utlåtande påstått. Då nya lagberedningen afgaf betänkande angående de grunder, som borde följas vid en blifvande ny rättegångsordning, föreslog beredningen i detta s. k. principbetänkande, att fri bevispröfning skulle införas. Principbetänkandet trycktes och utdelades redan 1884; och enhvar, som hade något att erinra i anledning af de föreslagna grunderna, uppmanades att göra anmärkningar deremot. Yttranden i ämnet afgäfvos också från några föreningar och möten, äfvensom från åtskilliga enskilda personer; och derefter till-satte Kongl. Maj:t en förstärkt lagberedning, bestående af nya lagberedningens ständiga ledamöter, fem ledamöter från hvardera af Riksdagens båda kamrar, presidenterna i rikets tre hofrätter, tre justitieråd, tre härads höfdingar och två praktiserande advokater. At denna förstärkta lagberedning uppdrogs att afgifva utlåtande öfver de grunder för en ny rättegångsordning, som i principbetänkandet föreslagits.

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.
(Forts.)

Beträffande frågan om fri bevispröfning kom förstärkta lagberedningen till det resultat, att såväl i tvistemål som i brottmål vid pröfning af förebragt bevisning domaren i regeln skulle ega full frihet att efter bästa förstånd och samvete, men utan godtycke, för sig fastställa bevisets verkan i saken. Det är denna af förstärkta lagberedningen enhälligt antagna princip, som nya lagberedningen tillämpat i det detaljförslag, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition; och den har godkänts ej allenast af pluraliteten af dem bland högsta domstolens ledamöter, som granskat detaljförslaget, utan äfven af lagutskottet.

Att införandet af ifrågavarande förändring i lagstiftningen icke kan medföra någon våda, derom har jag uttalat mig i mitt anförande till statsrådsprotokollet.

De delar af lagförslaget, som omhandlas i 3:dje, 4:de och 5:te kapitlet, nemligen om sakkunnige, om skriftliga bevis och om syn, har lagutskottet i allo godkänt; och i fråga om de 5 första kapitlen förefinnes således ingen principiell skiljaktighet mellan Kongl. Maj:ts och lagutskottets förslag. Beträffande åter det 6:te kapitlet om parts ed är stor meningsskiljaktighet rådande. Utskottets förslag bibehåller värjemalseden oaktadt de anmärkningar, som tidt och ofta mot densamma framkommit, men Kongl. Maj:ts förslag är grundadt på den i principbetänkandet uttalade grundsatsen, att värjemalseden skulle upphöra och att i stället borde införas den s. k. sanningseden, som skulle afläggas vid förhör inför domstolen utan på förhand normeradt edstema.

I principbetänkandet framhålles, att flere anmärkningar mot värjemalseden blifvit gjorda, och yttras härom följande: »Man har sålunda anmärkt, att föremålet för eden måste tillspetsas uti ett skarpt bestämt edstema, hvars punkter parten skall bestyrka eller förneka utan att kunna deri göra ändringar eller tillägg. Otvifvelaktigt ligger deri en fara för misstag eller misstyding. Om edstemat göres för trångt, pålägges parten obehörigt tvang; göres det åter för vidt, lemnas honom för stor frihet. Det är allt för möjligt

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

att parten missförstår edstemat och därför i sitt yttrande inlägger en annan mening, än den domaren måste tillmäta detsamma. Kan parten sålunda till sin fördel förvända eller uttyda edstemat, öppnas för honom en utväg att, om han är mindre samvetsgrann, aflägga eden, utan att derföre ens inför sig sjelf framstå såsom menedare. Möjligheten af en afvikande tydning af edstemat gör deremot å andra sidan till en nödvändighet för den mera samvetsgranne att afhålla sig från eden för att ej ådraga sig misstanken om att svärja falskt. Men äfven om eden aflägges i god tro, är derigenom för ingen del det beedigade nekandet styrkt såsom varande ovilkorligen sant. Omständigheter kunna finnas, hvilka ej funnit plats i edstemat, men helt och hållet förändra betydelsen deraf. Brister parten åt eden, är man ännu mindre ovilkorligen berättigad att antaga för sant det förhållande, som afses i eden. Stundom afhåller parten sig från eden endast af det skäl, att han föredrager att förlora sin sak framför att ådraga sig misstanken att hafva vunnit den genom en mened. Äfven i andra högst viktiga hänseenden företer värjemålseden processuella oformligheter, som icke kunna stå tillsammans med grundsatserna om bevispröfningsfrihet och rättsmedlens ändamålsenliga ordnande. Sakens utgång bestämmes sålunda bland annat på förhand och oåterkalleligt genom edsgångsbeslutet. Det är parten, som dömer i saken, ej domaren. Ehuru edgångsbeslutet till sin natur endast är ett förberedande bevisbeslut, gör dess bindande kraft nödigt att medgifva rätt till klagan deröfver i högre instanser. Derigenom uppkomma dubbla rättegångar i samma sak med all deraf härflytande oreda och omgång.»—Dessa anmärkningar föranledde lagberedningen att, då den afgaf principbetänkandet, bortmönstra ur lagen den normerade eden och i stället föreslå för civila mål en sådan anordning, som föreslås i Kongl. Maj:ts förslag. För brottmål åter ansåg lagberedningen edgång kunna undvaras.

Sedan den förstärkta lagberedningen förehaft denna fråga till behandling, yttrar den: att, beträffande parts ed i tvistemål, de nya lagberedningen föreslagna — — — bestämmelser angående parts hörande å sanningsed kunde hufvudsakligen godkännas; samt att i brottmål de för tvistemål föreslagna bestämmelser angående parts hörande å sanningsed borde vinna tillämpning, dock endast såvidt anginge ringare brott.

Den förstärkta lagberedningen afvek sålunda från principbetänkandet deri, att den ville hafva samma grundsats tillämpad såväl i civila mål som i brottmål. Om detta beslut voro dock förstärkta lagberedningens medlemmar mycket skiljaktiga, så att det var med ringa pluralitet som detsamma fattades. Minoriteten å sin sida fördelade sig i flera grupper, som hade olika åsigtter om sättet, huru eden skulle anordnas. När sedan nya lagberedningen skulle afgifva detaljeradt förslag, uppkommo äfven der skiljaktigheter, i ty att tre ledamöter hade samma mening som den förstärkta lagberedningen, och tre ville bibehålla värjemålseden. Detta föranledde, att nya lagberedningen, såsom herrarne se af handlingarna,

afgaf två alternativa förslag. Vid ärendets vidare behandling har pluraliteten inom högsta domstolen förordat det alternativa förslag, som afsåg att borttaga värjemålseden och hvilket Kongl. Maj:t i sitt förslag accepterat, hvaremot lagutskottet ansett värjemålseden böra bibehållas och därför i sitt förslag infört bestämmelser om värjemålsed. Då sålunda mycket olika meningar synas råda i fråga om lämpligheten af att afskaffa värjemålseden och i stället införa parts ed, torde tiden för en sådan reform ännu icke vara inne; och jag anser mig därför icke böra hålla på Kongl. Maj:ts förslag i denna del. Mot det sätt, på hvilket utskottet gått till väga, då det i föreliggande förslag inpassat bestämmelser om värjemålseden, har jag intet att erinra.

Jag har nu yttrat mig om de viktigaste grunderna för förslaget. Då de ifrågasatta lagförändringarne blifvit i alla väsentliga delar väl vitsordade af lagutskottet, vågar jag uttala den förväntan, att kammaren icke skall förkasta ett förslag, å hvilket blifvit nedlagdt mycket arbete och stora kostnader.

Yrkande om afslag har redan blifvit gjordt af den talare, som först hade ordet. Men det synes mig, som om han icke anfört några talande skäl för detta yrkande. Af den skriftliga reservation, han afgifvit, inhemtas, att han är för den fria bevispröfningen. Han tyckes dock gå väl långt i sin fordran på frihet. Han säger på ett ställe i reservationen, att han hoppas, att förslaget nu måtte afslås, men att det, sedan derur borttagits hvad det innehåller om, bland annat, den fria bevispröfningen, skall å nyo framläggas och i sammanhang dermed meddelas stadgande om upphäfvande af de regler, som nu finnas i lag stadgade beträffande bevispröfningen. Detta visar, att han vill åt domaren vindicera rätt att obunden af lagstadgade regler pröfva bevisningen. Att han önskar en sådan obegränsad frihet finner jag äfven deraf, att han bland de i reservationen gjorda speciella anmärkningarne mot förslaget särskilda paragrafer framhållit en, som han vidrört äfven i sitt muntliga föredrag, nemligen mot bestämmelsen i § 1, mom. 2, enligt hvilken »i domen skola angifvas de hufvudsakliga skäl, hvarå rätten grundar sin öfvertygelse». Denna bestämmelse fans icke i det ursprungliga förslaget. Den har blifvit införd med anledning af en inom högsta domstolen gjord erinran om behofvet af någon bestämmelse, som fäste domarens uppmärksamhet derpå, att han icke finge grunda sin pröfning på godtycke, utan på objektiva skäl, det vill säga sådana, som vore öfvertygande icke endast för honom personligen, utan äfven för alla andra, som läsa domen.

Att gifva bevispröfningen den utsträckning, som den nämnde reservanten synes önska, skulle jag på det högsta vilja afråda.

För afslag å Kongl. Maj:ts förslag äro i reservationen äfven anförda en mängd detaljanmärkningar, men dessa afse endast mindre viktiga stadganden, rörande hvilka man kan hafva olika åsigtter, hvilka torde kunna sammanjemkas, utan att förslaget i dess helhet förkastas.

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

Herr Erickson i Bjersby: Helt säkert är det föreliggande lagförslaget det viktigaste bland alla dem, som till lagutskottets behandling vid denna riksdag öfverlemnats; och det är vid sådant förhållande icke underligt, att meningarne inom utskottet beträffande detsamma varit delade.

I likhet med den förste talaren har jag inom utskottet varit en af dem, som ansett, att förslaget icke för närvarande borde tillstyrkas, och jag har ansett mig skyldig att i en vid betänkandet fogad reservation uttala de hufvudsakliga skäl, som hindrat mig från att biträda utskottets tillstyrkande hemställan. Jag förmodar, att kammarens ledamöter genomläst äfven reservationerna, och jag behöfver därför icke här upprepa, hvad jag i min reservation anfört.

Dock vill jag nämna, att jag icke är bland dem, som helt och hållet förkasta grunderna för det föreliggande förslaget. Tvärtom anser jag dem i många fall särdeles fördelaktiga, och jag är öfvertygad om att den fria bevispröfningen förr eller senare kommer att införas i vårt rättsgångsväsende. Men deraf följer icke, att vi böra antaga detta förslag genast det uppenbarar sig. Jag säger med flit: uppenbarar sig, ty jag frågar: huru många är det väl, som hafva reda på detta förslag eller ens väntat, att ett förslag i denna rigtning skulle för Riksdagen framläggas. Det är visserligen sant — hvad som nyss nämndes — att förstärkta lagberedningen enhälligt uttalat sig för en förändring i denna rigtning, och att några enskilda personer, som lemnats tillfälle att yttra sig öfver lagberedningens förslag, uttalat sig till förmån för förslaget, men huru många af den stora allmänheten är det väl, som hafva kännedom om lagförslaget? Jag vågar påstå, att af hela den s. k. illiterata domarecorpsen blott ett fåtal har reda på denna sak. Ett så viktigt och i vårt rättsväsende så djupt ingripande steg, som antagande af det föreliggande förslaget skulle innebära, bör efter min uppfattning icke tagas förr, än det har åtminstone någon opinion inom landet för sig, och för närvarande finnes det icke någon som helst opinion för förslaget. Det har således för närvarande icke ett sådant ryggstöd; och detta åter beror derpå, att det ej kunnat förvärfva sig något sådant, därför att förslagets principer äro för allmänheten helt och hållet obekanta. Kan det väl under sådana förhållanden vara rådligt att för närvarande antaga förslaget? Som vi veta, skulle lagen börja att tillämpas från och med den 1 nästkommande januari. Huru många rättsökande skulle då ej vid en så brådörtad och oväntad öfvergång från de nu gällande allom bekanta bevisningsreglerna finna sig svikna i sina förväntningar? En part infinner sig vid tinget och medför fullständig bevisning. Han har således godt hopp att vinna sitt mål. Men under målets handläggning får han veta, att det alls icke är så säkert, att han kommer att vinna detsamma, emedan dämera fri bevispröfning, hvarom han förut icke haft någon föreställning, är föreskrifven.

Man må för öfrigt icke undra på att, såsom vi ofta hört under dessa dagar, mången anser allt för stor magt genom förslaget vara lagd i domarens händer, och därför icke är böjd för att bifalla

förslaget, förr än underdomstolarne omorganiserats. Huru denna omorganisation skulle ske, är en fråga, på hvilken jag nu ej vill inlåta mig. Jag ber emellertid att få nämna, att jag för min del håller på nämndemansinstitutionen, men anser, att åt densamma bör inrymmas större inflytande på målens afgörande. Det anförda skälet för förslagens antagande, att man i andra länder redan infört den fria bevispröfningen, kan ej tillerkännas vidare vigt vid det förhållande, att dessa länder hafva en helt annan organisation af underdomstolarne, än vårt land.

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

Låt förslaget nu falla och låt det hvila, till dess litet hvar i landet, efter det uppmärksamheten blifvit väckt på frågan, fått tillfälle att sätta sig in i densamma. Skulle det då visa sig, att den fria bevispröfningen fått en mera allmän mening för sig — och jag betvivlar icke, att så kommer att ske —, då är tiden inne att framkomma med ett förslag, som åtminstone till sina hufvudpunkter öfverensstämmer med det nu föreliggande; och då är tiden inne att vidtaga en lagförändring i detta syfte. På samma sätt har det ju gått med många andra viktiga lagförslag, och förslagen hafva ingalunda lidit på ett sådant uppskof. Ett lagförslag rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet inkom efter fleråriga förarbeten till 1889 års Riksdag. Det blef då förkastadt, men framlades i något omarbetad form ånyo vid riksdagen år 1891 och blef då antaget. Jag frågar, om det icke var fördelaktigt, att frågans slutliga afgörande uppskötts från 1889 till 1891, då det förslag, som sistnämnda år antogs, var betydligt bättre än det, som var före år 1889.

Man torde nog mot mitt yttrande komma att invända — såsom här redan gjorts — att vi redan nu, ehuru på sidan om lagen, hafva fri bevispröfning. Jag medgifver, att detta nog i vissa fall kan vara förhållandet. Men den fria bevispröfningen har dock utom i högst sällsynta fall icke tillämpats i sådana civila mål, i hvilka full bevisning förelegat, utan blott stundom vid sådana tillfällen i brottmål, då den legala bevisningen varit klen eller någon dylik bevisning icke kunnat presteras. I sådana mål har domen grundats på i målet förekomna omständigheter, och vi veta, att sådana domar blifvit stadfästa i högre instans. Jag medgifver, att förslaget har flere stora förtjenster. Så t. ex. kan ju äfven den, som icke är jurist, tydligt inse fördelarne af den föreslagna inskränkningen i vittnesjäfven. Enligt detta förslag skulle icke medlemmar af en kommun vara jäfviga att vittna i ett mål, der kommunen är den ena parten, och ej heller skulle tjenstehjon vidare vara jäfviga att vittna för eller mot sin husbonde. Jag var också, då ärendet först förekom i lagutskottet, mycket tveksam, huru jag skulle ställa mig till detsamma. Men sedan jag läst justitierådet Skarins anförande i saken inför högsta domstolen, kom jag till den öfvertygelsen, att ett uppskof med frågans afgörande vore att föredraga framför ett omedelbart antagande af det föreliggande förslaget. Jag skall icke upprepa allt hvad justitierådet Skarin i ämnet anført, utan blott citera ett par ord i slutet af hans anförande. Han yttrar der:

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

»De få legala bevisningsregler, vår lag innehåller, torde icke, särskildt med hänsyn till den lagtillämpning, som i detta hänseende allmänt gjort sig gällande, hafva vållat eller komma att vålla afsevärda olägenheter. Någon klagan öfver sådana har ej heller mig veterligen försports, åtminstone torde befogad anledning till dylik klagan ej förefinnas; och vid sådant förhållande lär man vara berättigad antaga, att verkligt behof af lagförändring rörande denna fråga för närvarande ej förefinnes.

»Till fullo erkännande de fördelar den fria bevispröfningen under derför nödiga förutsättningar i många hänseenden erbjuder framför de legala bevisningsreglerna, måste jag ock såsom min åsigt uttala, att, då dessa förutsättningar för närvarande i vårt land saknas, förslagens bestämmelser i detta hänseende, äfven om de skulle kunna utan synnerlig fara och olägenhet införas, dock i alla händelser icke innebära någon förbättring eller påkallas af något sådant kämbart behof, som torde böra ligga till grund för all förändring af bestående lagar.»

Jag delar helt och hållet denna uppfattning, och den har för mig varit det hufvudsakliga stödet för den mening jag i min reservation uttalat. Något allmänt behof af denna lagförändring har ännu ej yppats, och det är ett sådant behof som jag vill först skall framträda, innan man öfvergifver den gamla, af alla som god erkända legala bevisningen och öfvergår till den fria bevispröfningen.

Jag inskränker mig till att yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Bruzelius: Herr talman, mine herrar! Under behandlingen af ifrågavarande lagförslag har från motståndare till förslaget framhållits, hurusom 1734 års lags bestämmelser i 17 kap. rättegångsbalken på ett klart och tydligt sätt angifva parternas ställning till hvarandra i fråga om bevisningen, och att dessa bestämmelser nu utgöra utgångspunkten för pröfningen af hvarje rättstvist, men att sådana bestämmelser, åtminstone mera detaljerade, saknas i förevarande förslag.

Om man än icke kan bestrida detta, så torde man dock å andra sidan vara befogad påstå, att genom bibehållande och strängt tillämpande af 1734 års lags bevisningsregler, hvilka kunna sägas vara så godt som aritmetiska, den *formella* rätten legaliseras på bekostnad af den *materiella*.

De nu gällande bestämmelserna i fråga om vittnesbevisning, som innehållas i 17 kap. 29 § rättegångsbalken, lyda: »Två vittnen äro fullt bevis, deri de sammanstämma. Ett vittne om sjelfva målet gälle ej mer än för halft bevis, och då bör den, som käras till, med ed sig värja.»

Denna regel är, som kammaren behagade finna, mycket lätt att tillämpa. Man behöfver blott summera tillsammans vittnenas antal och sedan döma efter deras utsagor; men en och hvar, som närmare observerat en rättegång, och — ännu mer — en och hvar,

som fått till sitt åliggande att pröfva en sådan, vet nogsam, att en rättegång merendels erbjuder så oändligt många, så oändligt skiftande pointer, som hvar och en för sig och i synnerhet alla, sammanhållna med hvarandra, utgöra ett mycket bättre *bevis för* eller *emot* ett framställt påstående, än utsagor af vittnen, hvilka utsagor till äfventyrs kunna bero på mer eller mindre godt minne, större eller mindre sanningskärlek, bättre eller sämre omdömesförmåga och mera sådant.

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

Vår nu gällande lag har visserligen icke helt och hållet underkänt en dylik s. k. circumstantiel bevisning, men *högre* värde än *halft* bevis tillägges den icke. Härom kan en hvar öfvertyga sig af stadgandet i 30 § af nämnda kapitel, der det heter: »Der uppenbart och på sannolika skäl grundadt rykte eller andra bindande omständigheter och liknelser äro emot den, som tilltalas, må ock domaren värjemålsed ålägga, men ej må det ske, utan i nödfall, och der sanning ej annars utletas kan.»

Man kan både inom och utom domarecorpsen framställa för sig denna fråga: Hvad bör från domstolens sida ytterst sökas i hvarje rättstvist? Svaret på denna fråga bör ej kunna blifva mer än ett: den *materiella*, ej den *formella* rätten. Om detta är riktigt, så vill jag vidare fråga: lemna den nu gällande lagens bestämmelser i fråga om bevisningen tillräckligt skydd för möjliga misstag? På denna fråga måste jag svara nej, om nemligen dessa bestämmelser skola strängt efterleivas, och detta just därför, att 1734 års lag, åtminstone hvad vittnesbevisningen angår, en gång för alla besvarat frågan om hvad som i hvarje mål skall anses för sant. Den lemna alldeles å sido domstolens i målet vunna, så att säga personliga, insigt och bestämmer på förhand, icke blott hvilka slag af bevis som må öfva inflytande å saken, utan ock i regeln, hvad verkan hvarje särskildt slag af bevis skall medföra.

I hvad mån skiljer sig då det system, som genom detta förslag skall upphöjas till lag, i sin hufvudprincip från den gamla lagen? Jag skulle kunna svara: i *teorien* ganska mycket, men i *praktiken* ganska litet.

Eller huru förhåller det sig för närvarande med praxis?

En hvar, som bekläder domareembete, af oss inom den ärade kammaren, vet allt för väl, att — såsom ock ett af de justitieråd, som granskat lagförslaget, yttrat — vid sidan af bestående lag, men i full öfverensstämmelse med den upplysta allmänna meningen, rättskipningen allt mer och mer utvecklat sig i riktning mot den fria bevispröfningen eller just mot det system, som utgör detta lagförslags grund- och hufvudtanke.

Jag vågar dessutom påstå, att detta s. k. nya system i sjelfva verket ej är så synnerligen nytt. Ej ens för stiftarne af 1734 års lag var tanken om fri bevispröfning helt och hållet främmande. Detta påstående stöder jag redan på den första paragrafen i 17 kap. rättegångsbalken eller just det kapitel, som har till öfverskrift »Om laga bevis i hvarjehanda mål». I denna § heter det: »Företer någon skriftliga bevis att sin talan dermed styrka. pröfve domaren

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m. (Forts.)

noga deras beskaffenhet och rättighet, så ock hvad vitsord och verkan de i saken ega».

Ja, jag går ännu längre i mitt påstående. Detta s. k. nya system var erkänt redan innan 1734 års lag blef antagen. I de flesta lageditioner, som finnas tillgängliga i bokhandeln, förekommer på de första sidorna något, som har till öfverskrift: »Några allmänna regler, der en domare skall sig aldeles efter rätta». Jag ber att ur dessa höga, allvarliga domareregler få åberopa blott två, nemligen den *åttonde*, som lyder: »En god och beskedlig domare är bättre än god lag, ty han kan alltid laga efter lägligheten», och den *trettonde*, som lyder: »Den menige mans bästa är den yppersta lagen, och därför det, som finnes den menige man till nytta vara, det bör hållas för lag, ändock att beskrifven lag efter orden synes annorlunda lyda».

Hvad innebära väl dessa ord, uttalade i fordostima, om icke det. att den tidens lagstiftare lade saken och dervid förekommande omständigheter tillitsfullt under den samvetsgranne domarens pröfning, som efter sorgfälligt afvägande af skälen för och emot egde falla domen.

Man har sagt, att genom antagande af detta lagförslag skulle lemnas spelrum för *godtycke* hos domaren och att dennes *magt* skulle blifva större än hittills, ja allt för stor.

Häremot ber jag få erinra, att den § i den gamla lagen, som härutinnan är bestämmande, 24 kap. 3 § rättegångsbalken, *ej* genom denna lag, sådan den af lagutskottet tillstyrkts, skall upphävas.

Denna § lyder sålunda: »All dom bör fästas på skäl och lag och *ej på godtycke*: och skall sjelfva saken och målet, deri tvisten består, med dess nödiga omständigheter tydligen deri utsättas, så ock de hufvudsakal och den lag, derå slutet grundas».

Vidare vill jag säga, att ett förnyadt stadgande, som *förbjuder* godtycket, så mycket mindre är nödigt, som det torde vara en allmänt erkänd sak, att *godtycke måste* vara uteslutet från *hvarje* embetsutöfning och således äfven från utöfningen af det viktiga domarembetet.

Man har vidare sagt, att genom antagande af detta lagförslag skulle domarens *magt* ökas.

Enligt mitt förmenande kommer detta ingalunda att blifva fallet, men deremot kommer i betydlig grad att ökas domarens redan nu stora känsla af *ansvar*.

Fortfarande såsom hittills skall han vara af lagen ålagd att i domen anförda de skäl, på hvilka han grundar sitt domslut. Detta åliggande inskärpes *ej* blott af det gamla, af mig nyss citerade, *ej* upphädda stadgandet i 24 kap. 3 § rättegångsbalken, utan det har för bättre minnes skull fatt ett särskildt stadgande i 2 mom. af § 1 af denna nya lag.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har redan anförde de närmare förhållanden, under hvilka detta lagförslag tillkommit. Jag ber att, i likhet med honom, ytterligare få betona, att den komité, som är känd under benämningen »förstärkta lag-

beredningen», bestående af 25 personer, bland hvilka med allt fog kunna räknas landets yppersta jurister, flera erfarna riksdagsmän och dessutom framstående advokater, har i detta ämne uttalat sig på följande sätt: »Förstärkta lagberedningen har ansett de nu i rättegångsbalken förekommande regler om hvad som utgör fullt eller halft bevis och de rättsliga verkningarna deraf böra upphöra att gälla, så att domaren såväl i tvistemål som i brottmål vid pröfning af förebragt bevisning i regeln må ega full frihet att efter bästa förstånd och samvete, men utan godtycke, för sig fastställa bevisets verkan i saken.»

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

Den princip, som förstärkta lagberedningen sålunda omfattat, har fått form i nu föreliggande lagförslag, och det synes sålunda som om detta förslag i sina hufvuddrag borde få anses vara uppbyggt af den allmänna meningen både hos jurister och hos lekmän.

Ett lagförslag, så ingripande på lagstiftningens område som det ifrågavarande och innehållande icke mindre än 84 §§, torde tilläfväntas icke i alldeles oförändradt skick komma att godkännas af kammaren; men icke är det skäl att vid behandlingen af § 1, som innehåller ingenting annat än positiva stadganden om hvad som af alla domstolar i landet redan tillämpas, förkasta förslaget i dess helhet blott därför, att någon eller några af de efterföljande 83 §§ kunna stöta. Kammaren har ju sin lagliga rätt att vid hvarje § pröfva, om den är tillfredsställande eller ej, och i senare fallet att återremittera en viss eller flera §§ för omarbetning.

Lagutskottets förslag innehåller i sin helhet så mycket godt, att det, enligt min åsigt, vore skada, om förslaget fölle för bestämmelserna i den första paragrafen.

Då sålunda, enligt min mening, detta förslag i princip icke innehåller något annat än som redan nu af praxis tillämpas, bör förslaget antagas af en hvar, som vill att lag och lagskipning skola stå, icke i strid emot, utan i harmoni med hvarandra.

Jag ber nu att få rigta några ord mot de reservationer, som bifogats utskottets förslag. Jag skall då taga mig friheten att först vända mig mot den, som afgifvits af lagutskottets ärade vice ordförande, herr Lilienberg. Jag vill på förhand säga, att om jag missuppfattat meningen med hans reservation, har det berott derpå, att jag med bästa vilja icke riktigt kunnat förstå hvad herr Lilienberg egentligen vill. Han har i resolutionen och äfven nyss muntligen anfört, att han gillar principen om den fria bevispröfningen, men han anser, om jag rätt förstått honom, att någon allmän grundsats, som gillar den fria bevispröfningen, icke borde införas i lagen, hvilket enligt hans mening skulle leda tanken derpå, att genom lagen blefve stadgad något annat eller mera än dermed afsetts. Lagen skulle derigenom, enligt hans mening, blifva missledande. Man hade då hellre bort inskränka sig till att helt enkelt upphäva de nu gällande bestämmelserna om helt och halft bevis.

Mig synes detta egentligen vara en strid om ord. § 1 af detta lagförslag innehåller, så vidt jag kan fatta, icke annat än just det, som herr Lilienberg gillar. När det icke finnes någon regel om

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

hvad som är »juridiskt bevis» — och detta anser jag att denna § 1 tydligen framhåller — ja, då tager sunda förnuftet ut sin rätt och faller utslaget. För detta ändamål kunde det — såsom herr Lilienberg anfört — möjligen varit nog att upphäfvu nu gällande stadganden om helt och halft bevis; men icke kan det vara skadligt att *positivt* utsäga denna tanke. Tvärtom, om på något område man tydligt och klart bör uttrycka hvad man verkligen menar, så är det just på lagstiftningens område. Jag räknar således såsom en förtjenst i detta lagförslag, att det redan i sin första § på ett klart och tydligt sätt utsäger detta och ej blott indirekt genom att i slutparagrafen bland upphäfvda paragrafer i nu gällande lagstiftning upptaga dem, som handla om den legala bevispröfningen.

Herr Lilienberg förmenar vidare, att lagen genom sjelfva formuleringen vore missledande. Jag undrar, om icke denna uppfattning beror derpå, att den ärade reservanten icke så noga skiljer mellan *bevisföring* och *bevispröfning*. Ett är att såsom bevis få använda alla tänkbara medel, t. ex. de i och för sig mest otillförlitliga vittnen; ett annat är att domstolen får fritt *pröfva*, hvad verkan som må tillerkännas de förebragta bevismedlen. Om det förra står icke ett ord i § 1. Den handlar allenast om *pröfningen* af de bevis, som företetts. Denna pröfning lemna detta förslag fri, icke blott så, att domaren, utan särskilda bevisregler, skall få befogenhet att döma efter juridiska grunder i allmänhet, utan fri äfven i den mening, att saken skall och får bedömas efter rent mänskliga grunder. Pröfningen af bevisningen göres genom denna lag icke beroende af doktrinära läror, som visserligen emellanåt kunna missleda, utan af det sunda förståndet, som sällan missvisar. Att i lagen inrymma en §, som antyder detta — icke kan detta vara missledande?

Herr Lilienberg anser, att en ny lagstiftning i detta ämne icke är öfverflödig; tvärtom önskar han en dylik »i fråga om vittnesbevisning och rörande parts ed». Denna lag innehåller ju, såsom mig synes, mycket detaljerade och välgrundade bestämmelser äfven om »vittnesbevisning och om parts ed».

De få och, enligt mitt förmenande, jemförelsevis obetydliga anmärkningar, som herr Lilienberg direkt rigtat mot de antydda stadgandena i lagen, visa, såvidt jag kunnat finna, ingalunda, att en omarbetning af lagen är nödvändig. De jemkningar, som han ifrågasatt och till hvilka jag måhända framdeles får anledning återkomma, kunna mycket väl göras af Riksdagen sjelf, i fall nemligen Riksdagen anser dessa jemkningar lämpliga och nödvändiga. Den omarbetning, som herr Lilienberg förordar och anser icke kunna företagas utan anlitande af »de krafter, som endast stå Kongl. Maj:t till buds», förefaller mig vara snarare en stympning af förslaget.

Reservationen innefattar nemligen en önskan, att ur förslaget skulle uteslutas ej blott vissa paragrafer utan hela kapitel. Skulle då verkligen t. ex. 2 § i lagen kunna undvaras? Genom denna paragraf erhåller domstolen befogenhet att bestämma belop-

pet af skadestånd, äfven om fullständig utredning saknas angående skadans omfång. Denna befogenhet skulle naturligtvis ingalunda gå så långt, att skadeersättningen finge bestämmas på slump, utan den skulle uppskattas, såsom tydligt står i paragrafen, efter grunder »som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden prövas skäligt». Om något kan sägas vara ett »länge känt behov», om något kan sägas vara en brist i vår lagstiftning, så är det för visso saknaden af bestämmelser i detta afseende. I många, ja i otaliga fall ha domstolarne, i brist på bestämmelser i detta fall, måst stanna vid detta tröstlösa, för rättskänslan sårande domslut: — Det är sant, att ni har lidit skada. Eder motpart är efter lag skyldig att ersätta eder, men ni har icke kunnat taga fram två vittnen, som styrkt skadans omfång, och därför får ni enligt svensk rätt ingen skadeersättning. — Genom sådant domslut, som ofta meddelas, erkänner man, att det finnes ett berättigadt anspråk på skadestånd, men detta anspråk måste underkännas därför, att det ofta är omöjligt att enligt nu gällande bevisningsregler utreda och bestyrka skadans belopp. Nu gifver den nämnda 2 § åt domstolen befogenhet att så att säga taxera skadan efter gängse pris och andra upplysta och kända förhållanden. Denna § är, enligt mitt förmenande, en af de bästa i hela lagen. Den kan helt enkelt icke undvaras.

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.
(Forts.)

Vidare tycker jag mig förstå af herr Lilienbergs reservation, att 3 och 4 §§, som handla om den verkan, som må tillerkännas eget erkännande, icke enligt hans mening borde finnas. Jag kan nu visserligen medgifva, att uttrycklig bestämmelse i detta afseende är af mindre vikt. Det ligger nemligen i sakens natur, att ett erkännande, som fritt och otvunget afgifves af en person, som eger sundt och fullt förstånd samt bestämmanderätt öfver sig sjelf, utesluter, åtminstone i de flesta fall, behöfligheten af vidare bevis. Emellertid är det ingalunda någon nyhet, att dylika bestämmelser finnas i lagen. Sådana finnas redan nu i 17 kap. 36 § rättegångsbalken.

I fråga om redaktionen af dessa två paragrafer kan man hysa olika meningar, men lagutskottet har, som jag tror, lyckats göra jemkningar i Kongl. Maj:ts förslag, som böra vara tillfredsställande, men i fråga om redaktionen torde jag få anledning att framdeles återkomma.

Jag undrar vidare, om det verkligen är herr Lilienbergs mening, att hela det kapitel, som har till öfverskrift »om sakkunniga», skall uteslutas. Den ärade reservanten har emellertid icke mot någon enda af de 9 §§, som kapitlet innehåller, haft någon anmärkning att framställa. Skall alltså hela kapitlet utgå? Det skulle i sanning vara förvånande, om vår lagstiftning fortfarande icke skulle innehålla ett enda ord i detta afseende. 1734 års lag innehåller nemligen icke något derom. Nu höras de sakkunnige såsom vittnen, oaktadt föreskrifterna om vittnen alls icke passa in på sakkunnige. Sjelfva edsformuläret, sådant det lyder, är icke lämpligt för sakkunnige. Emellertid skulle man göra stiftarne af

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

1734 års lag mycket orätt, om man trodde att de skulle hafva ansett, att sakkunskap vore för rättskipningen öfverflödigt. Nej! det förhåller sig på ett annat sätt. På den tiden sökte man tillgodose behovet af sakkunskap i rättskipningen på det sätt, att denna sakkunskap var representerad i *domstolen*. Man hade bergsrätter, man hade hallrätter, man hade embetsverk och kollegiala styrelser af hvarjehanda slag, alla med domsrätt i sådana frågor, som föllo inom deras område. Behovet af sakkunskap på den tiden, då specialisering af vetenskap och teknik var långt mindre än nu, var fullleligen tillgodosedt genom den lagbestämda *sammansättningen* af dessa specialdomstolar. Sedan dessa blifvit afskaffade och deras domsrätt öfverlemnad åt de allmänna domstolarne, har *behovet* af sakkunskap långt ifrån minskats, utan tvärtom mångdubblats. Detta behof måste på något sätt tillgodoses, och detta förslag sörjer också härför genom i mitt tycke lämpliga bestämmelser, som icke kunna undvaras.

Herr Lilienberg yttrade nyss, att han ansåge, att på lagstiftningens område vida nödvändigare reformer borde göras än den nu ifrågasatta. Ja, det är möjligt, men om man erkänner att reformer på lagstiftningens område i allmänhet äro nödvändiga, hvarför skall man icke börja? Eller menar herr Lilienberg verkligen, att vi skola vänta att göra några reformer alls, ända till dess en fullständig ny domstolsorganisation och en ny rättegångsordning blifva färdiga? Ja! Då komma vi att stå stilla på detta område i många tiotal af år.

Den ärade reservanten anförde också nyss såsom skäl för afslag å lagförslaget, att åtskilliga af de anledningar till jäf emot vittnen, som den gamla lagen uppställer, äro uteslutna i föreliggande förslag, särskildt tjenstehjonsförhållandet. Jag tycker för min del, att detta är en förtjenst, ej ett fel i förslaget. Föreskriften i den gamla lagen, att den som är i annans tjenst är jäfvig att vittna i mål, som röra husbonden, kunde väl passa på sjuttonhundredatalet, då förhållandet mellan husbonde och tjenare var helt annorlunda, mera paternelt än nu. Men jag tror, att om en tjenare, i det fria förhållande, hvori han *nu* står till sin husbonde, åberopas såsom vittne af eller emot sin husbonde, tjenaren lika väl som någon annan skall afgifva ett sanningsenligt vittnesmål. Enligt mitt förmenande hafva de många jäf, som den gamla lagen uppställer, tyngt på rättskipningen. Det skulle kännas som en lätnad att blifva af med några af dem.

Jag skall nu bedja att få yttra några ord med anledning af herrar Oskar Ericksons och Folke Anderssons reservationer.

Båda dessa ärade medlemmar af lagutskottet erkänna, att förslaget innehåller väsentliga förbättringar i vårt rättegångsväsende, men ändå kunna de ej understödja förslaget.

Herr Oskar Erickson anför såsom skäl för afslag, att »allmänheten är van och tryggar sig vid de legala bevisningsregler, som 1734 års lag innehåller», att han ej förnummit att något uttalande skett om önskvärdheten af en förändring i ifrågavarande afseende,

och att han anser att den yngre generationen af domare behöfver tid för att sätta sig in i den s. k. nya grundsatsen.

Mot dessa skäl ber jag att få nämna, att om verkligen allmänheten tryggar sig vid de i 1734 års lag förekommande legala bevisningsregler, så beror detta derpå, att allmänheten i så fall ej känner till rättskipningen; ty, såsom jag redan sagt, dessa bestämmelser tillämpas i de flesta fall icke vidare, och detta af det enkla skälet, att de icke äro för den allmänna rättskänslan tillfredsställande, utan, strängt tillämpade, skulle leda till orimligheter.

Mot påståendet, att någon önskan om en reform i detta afseende ej skulle hafva försports, ber jag att ännu en gång få åberopa det förut af mig anförda yttrandet af förstärkta lagberedningen, som just genom sin sammansättning torde kunna få anses såsom ett uttryck för den allmänna meningen.

Herr Oskar Ericksons förmodan, att man ej nu kan antaga förslaget, därför att unga domare behöfva tid att sätta sig in i den nya grundsatsen, kan jag så mycket mindre dela, som under de senare årtiondena den ungdom, som vid universiteten undervisats i juridik, just uppfostrats i den nya grundsatsen och dermed är redan vid sin examen väl förtrogen, och detta just därför, att denna grundsats är den enda naturliga.

Men — säger herr Folke Andersson — »genom ett bifall till föreliggande förslag blir i sjelfva verket fältet öppet för domaren att efter sin personliga öfvertygelse, obunden af lagens bud, fälla sina utslag» — och något längre fram i reservationen — »intet hindrar, att han (domaren) t. ex. bygger sin dom på ena partens obestyrkta utsaga eller på ett vittnesmål af ett sedermera jäfvigt befunnet vittne». — Häraf drager den högt ärade ledamoten af lagutskottet den slutföljd, att domaren kan, om denna lag antages, »utan att drabbas af ansvar gifva sitt ja till de mest oberättigade anspråk eller lemna utan afseende fakta, som enligt nu gällande lagstiftning måste anses fullt bevisade.»

Mot detta vill jag erinra, att huru man än lagstiftar, kan man icke helt och hållet utesluta möjligheten af missbruk, icke ens af lagens handhafvare. Denna möjlighet förefinnes redan nu och blir icke i någon enda mån större, om detta förslag antages.

Den senast äsyftade, ärade reservanten tyckes hålla före, att genom antagande af denna lag domaren skulle hädanefter vara mer än nu fritagen från ansvar för felaktig dom. Så är ingalunda förslagens mening. Detta förslag innehåller ju — jag upprepar det ännu en gång — i 1 § alldeles detsamma som nu gäller i fråga om dom, eller att domen skall, efter en sorgfällig pröfning af hvad som förekommit, innehålla de hufvudsakliga omständigheter, på hvilka domslutet grundas. I sjelfva begreppet af pröfning ligger, att allt godtycke är derifrån uteslutet; ty pröfning och godtycke äro alldeles motsatta begrepp, och då vidare hvarje person, som eger att med laglig magt utöfva domarembetet, måste anses vara i besittning af sund omdömesförmåga, så följer deraf, att i händelse han vid fullgörande af hvad till hans embete hörer icke omsorgs-

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätte
m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag angä-
ende bevisning
inför rätta
m. m.
(For's.)

fullt, icke samvetsgrant begagnar sitt omdöme, han gör sig skyldig till tjenstefel och dermed också gör sig förfallen till ansvar.

Till slut: hvad blir följden, om detta förslag faller? Enligt min mening kommer följden att blifva den, att, då Riksdagen uttalat, att Riksdagen fasthåller vid de stadganden om bevisning, som för 160 år sedan antogos, så kommer en reaktion, ett upplifvande af dessa lagbud att inträda, och detta länder ej till båtнад för rättskipningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herrar *Skytte, Collander, Björck* och *Olsson* i Frösvi förenade sig med herr Bruzelius.

Herr Petersson i Brystorp: Enligt nu gällande lag skall dom vara grundad på uppenbara skäl och bevis, men icke på godtycke. Dessutom stadgas, att två vittnen äro fullt bevis, deri de sammanstämman. Detta anser jag vara en tydlig och klar bestämmelse för domaren såväl som för parterna, och jag vill därför icke vara med om borttagande af detta stadgande, i all synnerhet om man sedan skulle få domen beroende af en enda persons godtycke.

I § 1 af föreliggande lagförslag säges, att *det* skall gälla såsom bevisadt, hvarom rätten vid noggrant öfvervägande af allt, som i målet förekommit, finner sig öfvertygad. Men man torde då böra erinra sig, hvad rätten är, sådana underdomstolarne nu äro sammansatta. Rätten är domaren ensam, och det kan icke vara annorlunda, så länge domaren ensam är ansvarig för rättens beslut.

Den siste talaren nämnde, att den fria bevispröfningen kunde antagas utan fruktan. Jag undrar dock, om han icke misstagit sig härutinnan, ty om man ser till, huru det är i andra länder, der den fria bevispröfningen införts, så finner man, att man i sammanhang dermed gjort en omorganisation af underdomstolarne, som i högst väsentlig mån hindrar missbruk af denna fria bevispröfning, men i detta förslag finnes icke något stadgande, som kan förebygga missbruk, och jag vill lägga herrarne på hjertat att tänka noga efter, huru det skulle gå till, om en ung domare skulle skipa rätt efter denna lag, som han ju eger att sköta efter sin egen öfvertygelse och icke efter föreskrifna grunder. I slutet af denna § 1 står, att i domen skola angifvas de hufvudsakliga skäl, hvarå rätten grundar sin öfvertygelse. Ja, detta är nog godt och väl, men ingenting stadgas om, huru protokollet skall föras. Möjlighet finnes för att ett protokoll *kan* föras orätt — ehuru jag visst icke vill säga, att så sker — eller vara orätt uppfattadt, och någon justering af detsamma tillåtes icke. Om nu tvistighet uppstår om domens rigtighet, skall protokollet ega vitsord, och en part kan måhända derigenom förlora sin rätt.

I afseende på bevispröfningen och hvad dermed eger sammanhang enligt detta lagförslag ber jag att få citera ett yttrande af justitierådet Skarin, med hvilken justitierådet Glimstedt instämt. Deri heter det: »Förslaget lemnar icke någon antydan om. hvem

bevisningsskyldigheten i särskilda fall åligger, och uppställer till domarens ledning i fråga om bevispröfningen allenast den hufvudgrundsats, 'att i rättegång ej annat må gälla såsom bevisadt än det, hvarom rätten vid öfvervägande af allt, som i målet förekommit, finner sig öfvertygad'.

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

Efter vanligt språkbruk lärer väl detta ej betyda något annat eller mer, än att rätten icke är skyldig eller ens berättigad att godkänna någon som helst bevisning, hur fullständig den efter legala bevisningsregler än må vara (t. ex. två eller flera ojäfviga sammanstående vittnen) med mindre rätten finner sig deraf öfvertygad.»

Ja, detta är enligt min tanke alldeles riktigt, och mycket annat skulle kunna anföras mot detta bevisningssätt, ehuru jag nu icke vill dermed upptaga kammarens tid. Dessutom skulle, om detta förslag blefve lag, det vara ganska lätt för en domare att fria sig från ansvar. Jag kan knappast se, huru man skulle kunna åtala honom för fel i tjensten eller oförstånd vid embetsutöfning. Domaren kan nemligen alltid fria sig med, att han handlat efter bästa öfvertygelse, och hvem kan bestrida detta? Han skulle sålunda alltid gå fri från ansvar. Denna fördel för domaren anser jag likväl skulle motvägas af många andra genom detta lagförslags antagande för honom uppkommande olägenheter.

Jag föreställer mig, att det stora förtroende, som vår domarecorps förvärfvat sig här i landet, skulle inom en icke aflägsen framtid blifva i afsevärd mån rubbadt, ty jag är fullt säker, att om domaren handlade än aldrig så samvetsgrant, skulle ändock den tappande parten anse honom hafva handlat efter godtycke, och detta ligger äfven nära till hands, då det icke funnes några regler, hvarefter domaren skulle rätta sig.

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på en annan sak. Här har talats så mycket om det svenska folkets processlystnad. Jag undrar verkligen — i fall detta lagförslag blefve antaget — huruvida denna processlystnad skulle blifva mindre. Jag är för min del af alldeles motsatt tanke, och jag tror, att, om också icke våra hofrätter behöfde ökas till antalet, de dock blefve nödsakade att arbeta på många flera divisioner än hvad nu är fallet. Hittills är i lagen bestämdt, hvad som är det gällande, och detta torde också hafva afstyrt många rättegångar. Här återigen skulle en under-rätts dom komma att grunda sig på den dömande myndighetens öfvertygelse, och då tänker naturligtvis den tappande parten, som förmenar sig hafva rätten på sin sida: »jag förlitar mig mer på öfverrätten; den är mer ofelbar; då den dömer efter sin öfvertygelse, måste jag vinna», och härigenom kommer processen att fortsättas i högre instans, ehuru den förlorande parten inga lagliga skäl har att åberopa, utan endast förlitar sig på den dömande myndighetens öfvertygelse.

För mig är en sådan lag, som den här blifvit föreslagen, rent af motbjudande, och jag tror icke heller, att den är så af behovtet påkallad, som den senaste talaren velat låta påskina. Jag har

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

varit i tillfälle att tala med åtskilliga domare om denna sak, och de hafva varit fullt tillfredsställda med den lag, vi för närvarande hafva. Det har till och med händt, att man svarat mig, att »om detta lagförslag går igenom, så få vi det sämre stäldt än vi nu hafva; ty hittills hafva vi haft regler att gå efter, men hädanefter få vi intet att rätta oss efter.» Om man nu tager i betraktande, att rättskipningen kan blifva afgörande för individens framtida ve eller väl, så hemställer jag, huru det skall komma att taga sig ut, om man åt *en* persons öfvertygelse öfverlemnar hans sak. Om jag varit lika säker om, att domarens tillämpning af denna lag skulle blifva i allo tillfredsställande, som den senaste talaren syntes vara, så skulle jag icke hafva motsatt mig densamma; men jag håller före, att domarena icke äro mer än människor, de heller, och att äfven de kunna misstaga sig, och på denna grund yrkar jag afslag å den föreliggande paragrafen.

Herr Restadius: Herr talman! Granskar man närmare de nu föreslagna förändringarna beträffande bevispröfningen, finner man snart, att de icke äro af sådan verkligt ingripande, omedelbar betydelse, som man från flera håll i dem velat finna. Hittills gällande föreskrifter derom, att domaren eger fritt pröfva verkan af *skriftliga bevis*, äro fortfarande bibehållna. Bestämmelserna om *eget erkännande* och om *parts ed*, sådana dessa bestämmelser formulerats i lagutskottets förslag, öfverensstämma också med gällande lag derutinnan, att de fortfarande anses innefatta legala bevisningsregler. Ändringarna afse egentligen blott *vittnesbeviset* och *indiciebevisningen*, da nemligen lagens regel, att två vittnen äro fullt bevis samt att ett vittne likasom ock bindande liknelser och omständigheter icke utgöra mer än halft bevis, enligt förslaget skulle upphöra att gälla. Som bekant, hafva emellertid dessa sistnämnda bevisregler uti praktiken allt mer och mer fått maka åt sig. Att detta varit nödvändigt, kommer sig deraf, att ett strängt tillämpande af dessa regler i en mängd fall vore detsamma som att neka rätten det erkännande, som den med fog kräfvat. I oändligt många fall är det nemligen för den i sin rätt kränkte omöjligt att, derest lagens stränga bokstaf iakttagas, utfå sin rätt. Särskildt gäller detta i frågor, der det kommer an på att utröna det inre uppsåtet och den inre bevekelsegrunden till en lagstridig handling. För att emellertid den materiella rätten icke må blifva allt för mycket asidosatt, hafva därför domstolarne allt mer och mer nödgats befria sig från den legala bevisningens tränga tröja. Det gifves många exempel derpå, att domstolar, äfven den högsta, funnit sig nödsakade att till och med vid så grofva brott som mord döma brottslingar till straff allenast på indiciebevisning. Det föreliggande förslaget har sålunda i förevarande hänseende till hufvudsaklig uppgift att legalisera en förut iakttagen rättspraxis, som befunnits vara lämplig och tillfredsställande.

Man har invändt, att i samband härmed våra underdomstolar borde erhålla en mera tillfredsställande organisation. Visst är

emellertid, att under de många årtionden, då den af mig nu framhallna rättsregeln blifvit iakttagen, några särskilda klagomål deröfver icke försports; och då dertill kommer, att det icke torde på allvar kunna ifrågasättas, att domstolarne nu skulle återgå till de stränga rättsregler i fråga om bevisning, som stadgades i 1734 års lag, men som sedermera af praxis blifvit utdömda, förefaller det mig som en nödvändig följd, att man måste stifta en lag, som står i öfverensstämmelse med det af praxis godkända förfaringssättet. Det är nemligen olag att bibehålla en lag, som icke vidare tillämpas.

Man har stundom hört uttalas den farhåga, att om nu gällande stadgande, att två vittnen äro fullt bevis, uteslötes ur lagen, parter skulle hafva svart att finna. huru de vid ingående af rättsaftal skulle sig så förhålla, att de vore förvissade om att kunna värja sin rätt. Äfven om någon antydning i detta hänseende icke gafves i lagen, skulle ändock denna fråga vara lätt att lösa, men nu finnas der emellertid sådana antydningar i rikligt mått. Då nemligen lagen i fråga om upprättande af testamente, köp af fast egendom och andra viktiga rättsaftal föreskrifver, att sådant bör ske i två vittnens närvaro, så gifver väl detta en tydlig anvisning derom, att i allmänhet två vittnen anses vara tillräckligt bevis. Den nämnda farhågan torde därför sakna all grund.

Medelbart är emellertid legaliserandet af den fria bevispröfningen af mycket stor betydelse. En sådan legalisation är nemligen ett oeftergifligt vilkor för inskränkning i de nu gällande vittnesjäfven. Man har redan länge klagat deröfver, att bestämmelserna om dessa jäf vore onödigt stränga, och det är väl också tydligt, att lagstiftningen icke bör gifva dem allt för stor utsträckning, ty derigenom beröfvas parterna det naturliga hjälpmedel, som finnes i vittnesbeviset, för att värja sin rätt och åter komma i besittning af hvad dem olagligen fränhändts. Derför hafva också tid efter annan förslag framkommit om att borttaga eller inskränka vittnesjäfven; men dessa förslag hafva strandat och måst stranda, därför att det är omöjligt, så länge de legala bevisreglerna kvarstå i lagen, att göra någon inskränkning i fråga om de kvalifikationerna, som lagstiftaren fordrat för att vittne skall anses vara fullt ojäfvigt. Vill man hafva någon rättelse härutinnan, så måste man också bekväma sig till att införa den fria bevispröfningen. Men om så skett, hemställer jag till eder, mine herrar, huruvida det kan vara erforderligt att bibehålla sådana jäf som de, hvilka bestå i att vara aflägsen släkting, besvagråd, tjensthjon, uppenbar vederdeloman eller ovän med part och dylikt. Det nu föreliggande förslaget har med sin allmänna utgångspunkt kunnat vidtaga åtskilliga inskränkningar i afseende å vittnesjäfven, och om man också härvid gått mycket varsamt till väga, så är jag dock förvissad om att, derest lagen antages, man snart skall taga ett ytterligare steg och fortskrida i den riktning, som anses lämplig och nyttig.

Mot förslaget hafva vissa detaljanmärkningar framstälts; men dessa synas mig icke vara af den beskaffenhet, att de böra för-

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

anleda till förslaget fall. Salunda har t. ex. en reservant i lagutskottet bland annat ansett, att bestämmelserna om *eget erkännande* och om *syn* icke bort i lagen inflyta. Hvad nu först *eget erkännande* angår, så hafva inom den rättslärda världen två olika meningar derom gjort sig gällande. Enligt den ena skulle eget erkännande vara en s. k. disposition, som gör all bevisning öfverflödig, under det att anhängarne af den andra åsigten anse eget erkännande blott vara ett bevismedel. För så vidt jag vet, har man i fråga om kriminella mål alltid ansett eget erkännande blott vara ett bevismedel, och vår lagstiftning synes mig också i de få antydningar, den derom gifver åt praktiken, gifva vid handen, att äfven i civila mål eget erkännande blott är att anse som ett bevismedel. Men är nu eget erkännande ett bevismedel, hvar hafva bestämmelserna om detta bevismedel sin rätta plats, om icke just i lagen rörande bevisning?

Hvad åter *synen* angår, var i äldre tider den föreställningen gängse, att *synen* vore att anse som en särskild rättegångsform i ett visst slag af mål, och på denna ståndpunkt qvarstodo ännu 1734 års lagstiftare. Men under den tid, som sedermera förflutit, har man blifvit allt mer och mer ense derom, att *synen* icke är något annat än ett särskildt bevismedel, och vid sådant förhållande är bevislagen tydligen rätta platsen för stadgandet om detta bevismedel. Skulle man nu, såsom reservanten inom lagutskottet föreslagit, borttaga denna bestämmelse ur den tillämnade lagen, så återstår i fråga om *syn* ingenting annat än den antydan, som i 1734 års lag förefinnes derom, att *syn* skulle förekomma endast i jordatvister. Bristen af en bestämd föreskrift i detta ämne har emellertid föranlett lagskiparen att utsträcka *synens* anlitande vida utöfver den ståndpunkt, som 1734 års lagstiftare intogo. Så har icke sällan förekommit, att *syn* hållits i helt andra mål än jordatvister, till och med i fråga om lös egendom af beskaffenhet att icke kunna till rätten framföras, t. ex. fartyg och dylikt. Skulle man nu, såsom reservanten önskar, borttaga bestämmelserna om *synen*, så skulle lagstiftningen, långt ifrån att den derigenom komme att intaga en fortskridande ställning, snarare gå i reaktionär riktning, och det kan väl icke vara fördelaktigt.

Det finnes en bestämmelse i förevarande förslag, som jag skulle vilja kalla en af dess hjertpunkter, jag menar föreskriften i 2 § derom, huru förfaras skall, då fråga är om skadestånd. Under den tid af 25 år, hvarunder jag utöfvat domareverksamhet, har jag många gånger med smärta erfarit, hurusom en person, som till fullo styrkt, att han lidit skada, icke kunnat utfå någon ersättning, emedan han icke efter lagens stränga kraf kunnat styrka skadans omfång. Den har kunnat uppgå till 1,000 kronor eller till 1,100 kronor; men då beloppet icke blifvit styrkt, har han icke kunnat komma i åtnjutande af någon ersättning.

Domstolen, som konstaterar tillvaron af skadan men ej medgifver ersättning, gifver då åt den kränkte stenar i stället för bröd. Det kan väl invändas, att domstolen med ledning af några

utaf högsta domstolen gifna prejudikat i sådant fall hänskjuter frågan till afgörande af gode män; men det är ej säkert att så sker, i ty att någon positiv lag derom icke förefinnes; och mot gode-mans-institutionen kunna också allvarsamma anmärkningar göras. Enligt det allmänna åskådningssättet anser sig nemligen den gode man, som utses af käranden, pliktig att tala för sin hufvudman, och den som utses af svaranden för honom. Afgörandet af tvistefrågan kommer sålunda att i de flesta fall hvilat på den tredje, som utsetts af de båda andra gode männen, och att sådant icke i något hänseende kan vara tillfredsställande, torde vara själfklart.

Då jag befarar, att jag vid behandlingen af dessa abstrakta ämnen icke kunnat åt det sagda gifva önskvärd tydlighet, tillåter jag mig att med några exempel belysa detsamma. Det var för några år sedan vid en underdomstol en tvist anhängig, huruvida ett testamente blifvit återkalladt eller icke. Det var två vittnen, som med en öfverraskande samstämmighet svuro på att testamentsgifvaren vid ett visst uppgifvet tillfälle återkallat testamentet samt särskildt anmodat vittnena att lägga detta på minnet. Liknelser förekommo emellertid, som gjorde det i högsta grad osannolikt, att de båda vittnena vid det uppgifna tillfället besökt testator, men uteslöto ej möjligheten att sådant kunnat ske. Visst är emellertid, att domstolen utan afseende på vittnesmålen dömde i saken; och jag är bestämdt öfvertygad derom, att ingen af menige män och allmoge, som dervid voro närvarande, ansåg det som något annat än en fullt rättvis dom, särdeles som man trodde sig veta med temligen stor säkerhet, hvad vittnesmålen kostat. Domen blef ock af öfverdomstolarne fastställd. Ett annat exempel. En hofrätt handlade för några år sedan ett mål, deri två vittnen edligen bekräftat ett faktum, som hade på målet ett afgörande inflytande. Man kunde icke af protokollen finna annat, än att vittnesmålen icke kunde vara sanna, men några fulla bevis derom kunde naturligtvis icke uppletas. Då upplystes händelsevis, att dessa två personer voro biträden i en — jag skulle vilja säga — menedarefirma här i staden och stodo under tilltal vid rådhusrätten för åtskilliga bedrifter i detta hänseende. Efter sådana upplysningar tog domstolen ingen hänsyn till vittnesmålen och afgjorde målet i annan rigtning.

Hade 1734 års lags stränga bevisregler blifvit följda, så skulle tvifvelsutän i båda dessa fall en orättvis dom blifvit fäld. Nu frigjorde sig domarne från detta, och i sanningens och rättvisans intresse handlade de dervid.

Det torde ej heller i detta sammanhang kunna fördöljas, att bland allmänheten har utbredts en helt annan föreställning om edens vigt och betydelse, än den i sjelfva verket har och äfven fordom ansetts hafva. Ju lösare föreställningen om edens betydelse blir, ju farligare blifva ock de förvecklingar och rättskränkningar, som tillämpningen af den legala bevisföringen med nödvändighet åstadkommer. Det skulle blifva en gyllene tid för brottslingar;

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag angä-
ende bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

ty i allmänhet pläga de af försigtighetsskäl icke medtaga två vittnen, när de begä sina illgerningar. — Emellertid kan man säga, att vid tiden för införande af 1734 års lag en legal bevisningsteori måste anses hafva varit tillfyllestgörande och betryggande för rättsordningen, eftersom en slik teori inkom i lagen. Häre mot vill jag endast anmärka, att vid den tiden fans det ett, väl icke i lagen föreskrifvet, men dock i praktiken användt bevismedel, som numera aldrig ifrågakommer, jag menar tumskrufvar, rosenkammare och dylikt.

Det säges vidare, att bestämmelserna om parts ed skulle vara något nytt och hittills icke i praktiken användt. Med parts ed förstas det, att hvilkendera parten som helst är skyldig att med ed värja sig från ett faktum, som den motsatta parten gjort sannolikt. Detta har alltid gällt för svaranden, men samma skyldighet skulle nu ock gälla för käranden. Så är i praxis händelsen. Jag har hopsamlat omkring tio rättsfall, der Svea hofrätt dömt käranden att värja sig med ed, i full öfverensstämmelse med det lagförslag som nu föreligger. Så har ock högsta domstolen gjort, och enligt mig benäget lemnad uppgift lärer ett dylikt förfaringssätt iakttagas i Göta hofrätt. Således är det icke något i allmänna lifvet oförsökt förslag, som här föreligger.

För att belysa skillnaden emellan den lag som är och den lag som är föreslagen att införas, skall jag be att få anföra ett enda exempel. A stämmer B och yrkar att på grund af en skriftlig fordringshandling utbetomma 100 kronor. B erkänner handlingens rättighet, men invänder att han på sin skuld afbetalt 50 kronor och styrker denna sin uppgift med ett vittne eller gör den eljest sannolik. Tillämpades härpå 1734 års lag, skulle tvifvels utan, der käranden bestrede att han mottagit någon afbetalning, utslaget få den lydelsen, att svaranden, som medgifvit krafvetts rättighet, men icke till fullo styrkt sin invändning, att han guldit 50 kronor på sin skuld, förpligtas att utgifva 100 kronor. Tillämpar man åter bestämmelserna om parts ed, skulle A åläggas att med ed intyga, det han ej fått emottaga 50 kronor i afbetalning. Derigenom hade svaranden fått något stöd sig till förmån, därför att han åstadkommit half bevisning eller gjort sannolikt, att han verkställt en afbetalning. 1734 års lag gifver i ty fall ingen förmån alls. Deremot vill det synas klart, att förslaget i fråga syftar åt ett tillvägagående, hvarigenom rättvisan i sådana fall bäst främjas.

Lagutskottets ärade vice ordförande har till utskottets betänkande fogat sin från pluraliteten afvikande mening. Jag skulle ej ansett densamma, i hvad den angår sjelfva principfrågan, förtjena en ingående granskning, om jag ej visste, huru tungt hans ord i lagfrågor väga i denna kammare. Herr Lilienberg säger till en början, att lagförslagets hufvudsyftemål är att legalisera en praxis, som hittills varit använd. Då han mot denna praxis icke haft något att anmärka, borde deraf uppenbarligen följt förslagets tillstyrkande. Men han förklarar sig dertill vara förhindrad, emedan fri bevisföring förutsätter att bevispröfningen inskränkes till

första instansen eller till andra instansen, derest de muntliga förhandlingarna derstädes återupprepas. Något skäl för detta sitt påstående har Herr Lilienberg icke anført, och han torde därför finna det ursäktligt eller förlåtligt från min sida, att jag vid sökande efter grunder för detsamma bibringats den föreställningen, att han förbisett skillnaden emellan det s. k. muntlighets- eller omedelbarhetsförfarandet å ena sidan samt det nu använda protokolleringssystemet å den andra. I det förra fallet affattas ej skriftligen i protokollet hvad parterna vid domstolen anföra, och målet afgöres omedelbart efter förhandlingarnas avslutande. Här återigen skall protokoll föras nu som förut, så att uti domstolens protokoll skall upptagas allt hvad som parter och vittnen säga af beskaffenhet, att det hör till saken. Det synes mig då vara alldeles tydligt, att öfverrätten har samma bevismateriel till grund för sin dom som underrätten, efter som öfverrätten har precis att gå efter samma protokoll som underrätten. Men lagutskottets vice ordförande går än längre. Han anser, att det eftertraktade målet bättre kan vinnas, om man ur lagförslaget borttager stadgandet om två vittnen. Ja, vi anhängare af förslaget vilja ock detsamma, men skilja oss endast derutinnan från honom, att vi vilja, när detta stadgande ur lagen borttages, att ett nytt stadgande bör intagas, som regelbinder det förfaringssätt, som domaren bör iakttaga. Lagutskottets vice ordförande har intet att sätta i stället; och till kammarens eget bedömande öfverlemnar jag att afgöra, hvilkendera parten intagit den ställning, som kan anses hvila på den lugna besinningens fasta grund.

Den ärade vice ordföranden säger vidare, i det han erkänner att förslaget ändock har några fördelar, att det borde avslås nu och återkomma till en ny Riksdag i något omarbetad form. — Jag skulle icke önska detta, allra minst på de grunder, som anförts af bemälda vice ordförande. Han vill nemligen, att i lagen icke skall intagas det, som dit rätteligen hörer, och önskar utmönstra hvad enligt tankens lagar derifrån icke kan särskiljas. Men då förefaller det mig, som af det konglomerat, som sedermera återstår, ingen magt i hela världen skulle kunna hopfoga en byggnad, som består ens för den fogligaste kritik.

Några andra reservanter hafva anmärkt, bland annat, att förslaget i fråga icke har att söka sin grund i någon derom af Riksdagen hos Kongl. Maj:t gjord framställning, att, om förslaget antages, domaren skulle kunna följa sitt subjektiva tycke vid afkunnande af domar, samt att det för den unge domaren skulle vara af synnerlig vigt att till stöd för sina stapplande steg ha att åberopa sig på den legala bevisningen. — Häremot tillåter jag mig påpeka, hvad första påståendet beträffar eller att Riksdagen icke gjort någon framställning i ty fall, att detta påstående icke är sant. Ty år 1874 aflät Riksdagen till Konungen en skrifvelse, deri Riksdagen, med tillkännagifvande att den beviljat ett anslag af 40,000 kronor för en lagberedning, tillika hos Kongl. Maj:t anhöll om utarbetande bland annat af förslag till ny rättegångsordning;

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

och till rättegångsordningen hör väl jemväl en bevisningslag. Hvad vidare angår påståendet att domaren skulle få följa sitt subjektiva tycke, finner jag detta vara en efterklang af de anmärkningar, två ledamöter af högsta domstolen vid frågans grundlagsenliga behandling derstädes framställt mot förslaget. Men dessa anmärkningar hafva af en annan ledamot af Konungens högsta domstol blifvit så grundligt vederlagda, att det vida står öfver mitt beröm, och jag tillåter mig att hänvisa till det, som i detta utlåtande förekommer. Ett blott vill jag tillägga. Skulle domaren, i stället för att grunda sitt omdöme på förnufts-käl. låta det hvila på sitt subjektiva tycke, så har lagen i 25 kap. 17 § strafflagen deremot anvisat ett lämpligt botemedel. Der finnas nemligen för förstånd i embetet stadgade ganska allvarsamma straffbestämmelser.

Hvad återigen det angår, att den unge domaren skulle känna det beqvämt, derest den legala bevisningen qvarstår, så ber jag att få erinra att den unge domaren, enligt hvad erfarenheten lärer, såväl som den gamle domaren, under de senare årtiondena följt den fria bevispröfningen, som man nu vill till lag upphöja, utan att jag deröfver har funnit och försport någon klagan hos allmänheten. Jag kan ur egen erfarenhet och genom min bekantskap med åtskilliga generationer af unge domare intyga, att den unge domaren är om möjligt ännu mera varsam vid sitt tillvägagående än den äldre, i ty att han klarligen inser, att något allvarsamt misstag från hans sida kan medföra skada och fara för hela hans framtid.

Slutligen, mine herrar, ansen det ej förmätet af mig, om jag, en bland kammarens yngste ledamöter såsom riksdagsman, ställer till eder en varm anmaning att med välvilja omfatta ifrågavarande förslag! Fallor detsamma, skall för visso samhället ej brista i sina fogningar, men den tanken lätteligen bibringas, att i denna kammare genomarbetade lagförslag icke hafva att påräkna några sympatier. Och är det så, skola utan tvifvel alla allvarliga lagstiftningsförsök så småningom afdomma. I ställen vidare derigenom domaren i den bedröfliga ställningen, att han, som borde i lagen se sitt enda rättesnöre, finner sig i vissa fall tvingad att bortkasta denna lagstiftning, och lagen kommer då i dessa fall att för domaren antaga skepnaden af en gammal oduglig klädebonad, den han efter behag kan pådraga eller bortlägga. Ansen I rättvisan vara en af samhällets heligaste pligter, gifven då dess tjenare vapen, blanka, starka och fasta, att han må med full kraft kunna verka för sitt mål! Då, men först då, kunnen I kräfa att erhålla rättvisa, så vidt människokraft och insigt det förmå. Då kunnen I fordra, att domarens verksamhet skall blifva sådan, att den i fullaste mått länder till samhällets bättnad.

Herr Anderson i Tenhult: Herr talman, mine herrar! Såsom det synes, har jag emot utskottets hemställan anmält min reservation. Såvidt jag vet, är svenska folket tillfredsstäldt med den lagstiftning, vi hafva rörande bevisning inför domstol. Några

motioner ha, såvidt jag kan erinra mig, icke under min tid framkommit, hvaruti yrkats ändringar i afseende derå. Nu gällande lag, 17 kap. 29 § rättegångsbalken, stadgar, att *två sammanstående vittnen »äro fullt bevis»*. Den lag, som nu bjudes oss, innehåller, att *domaren får döma tvärt emot huru stor bevisning som helst*. Blir lagen antagen; hvad rättssäkerhet kunna vi då ha? Jo, efter min tanke blir följden den, att svenska folket blir helt och hållet stäldt under domstolarnes vilja och godtycke. Om rättegång uppstår rörande testamente, köpekontrakt, arrendekontrakt, arbetsaftal eller sådant, och handlingen icke allenast företes i original, utan äfven med vittnen styrkes vid domstolen, så kan domstolen likväl genom en konstlad motivering komma till hvilket resultat som helst. Om det föreliggande förslaget antages, så har Riksdagen enligt min uppfattning sagt farväl till den lagstiftningsrätt, den nu har. Ty hvad skulle det gagna till att stifsta lagar, då tjänstemännen icke vore skyldige att efterfölja dem?

För min del kan jag icke tro, att denna kammare skall antaga en sådan lag som denna och ställa folket under tjänstemännens godtycke. Derför har jag inom lagutskottet yrkat afslag på den kongl. propositionen, och jag skall här, herr talman, yrka afslag såväl å nämnda proposition som å utskottets förslag.

Herr Lindgren: Herr talman! Äfven jag för min del kan icke biträda lagutskottets föreliggande förslag förnämligast af den anledning, att jag icke anser det vara nyttigt eller lämpligt att i vår nu gällande rättegångsordning, som i öfrigt och i hufvudsak skulle förblifva oförändrad, inskjuta en lag, fotad på aldeles nya grundsatser. Genom någon ändring och modifiering af nu gällande bevisningsregler i den rigtning, hvaråt tolkning och tillämpning på senare tiden börjat gå, tror jag att mycket skall kunna vinnas, utan att man behöfver gå så långt som nu föreslås. I andra länder, der de i det nu föreliggande förslaget omfattade grundsatser gälla såsom lag, äro domstolarne annorlunda organiserade än hos oss; och säga hvad man vill, den omständigheten bör väl här vid lag hafva ett ganska viktigt inflytande.

Som diskussionen omfattar hela lagförslaget, tillåter jag mig, likasom föregående talare, att beröra ett par särskilda stadganden, nemligen 48 och 49 §§, om den s. k. editionspligten, hvilken väl får anses såsom en nyhet för vår lagstiftning och som enligt mitt förmenande kan komma att allt för hänsynslöst ingripa i den enskildes rätt. Nu sägs det visserligen, att dessa stadganden afse hufvudsakligen handlingar, som redan förut äro, så att säga, offentliga, såsom kartor, kontrakt och dylikt; men huru härmed förhåller sig, finner man bäst genom att läsa nya lagberedningens motiv till detta lagförslag, och deraf framgå, att part måste förete en handling, om anledning finnes att antaga att någon upplysning kan af handlingen vinnas, som ej annorlunda är att tillgå, och att vittne kan blifva tvunget att förete — visserligen förutsättes det

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

endast undantagsvis, men i mitt tycke är äfven detta mer än tillräckligt — enskilda bref och privata anteckningar.

För att nu ej kunna beskyllas för att komma med egna hugskott eller att se en onödig fara på ljusa dagen, skall jag bedja att få i sammandragen form upprepa, hvad två ledamöter af högsta domstolen, hvilka ex officio granskat och afgifvit utlåtande om förslaget, anföra. Förslaget, säga de, utsträcker parts editionspligt till handlingar af hvad slag som helst, som befinnas i partens värjo, utan att motparten behöfver åberopa annan grund för sitt yrkande om edition, än att anledning förekommer att af handlingarna kan i malet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå. Om således en part innehar en handling, som tillhör honom ensamt, skulle, äfven om handlingen vore af aldrig så privat beskaffenhet, t. ex. hans enskilda räkenskaper eller brefvexling, och äfven om dess offentliggörande kunde vålla aldrig så stor olägenhet och skada för honom sjelf eller annan, parten likväl, blott motparten gitte visa anledning att deraf i målet kunde vinnas eljest ej tillgänglig upplysning, vara pligtig att förete handlingen vid domstolen, hvilket synes vara ett ingrepp i eganderätten, som hvarken af partens sanningspligt eller nödvändighet för rättssamhället eller af någon annan giltig grund kan försvaras. Beträffande tredje mans vittnespligt, betona bemälda justitieråd, att af denna pligt ej bör följa skyldighet för vittnet att mot sin vilja använda sina handlingar och annan sin egendom i någondera partens intresse, och att det i de flesta fall skulle vara omöjligt för vittnet att ådagalägga, att handlingens företeende skulle medföra olägenhet för vittnet, utan att röja just hvad af handlingens innehåll vittnet i sitt eget och annans intresse icke vill hafva offentliggjordt.

Hvad jag tagit mig friheten anföra i afseende på 48 och 49 §§ har sin tillämpning äfven på stadgandet i 60 §, som handlar om skyldighet att förete andra föremål än handlingar; och äfven detta stadgande tror jag kan vid tillämpningen blifva ganska vanskligt.

Då jag nu i korthet angifvit de skäl, som för mig varit hufvudsakligen bestämmande, skall jag till sist, herr talman, endast anhålla att få yrka afslag å ifrågavarande lagförslag och således jemväl å den nu föredragna punkten.

Herr Folke Andersson: Herr talman, mine herrar! Som herrarne finna, har jag i min reservation tillkännagifvit min ståndpunkt i denna fråga. Jag har icke kunnat bidra till det slut, hvartill utskottet kommit, utan yrkat afslag på utskottets hemställan. Det torde kanske ursäktas mig, att jag vågar intaga en sådan ställning tvärt emot våra jurister här i kammaren. Jag är mycket litet förfaren i rättegångsväsendet. Men jag tror mig ändå icke stå ensam om min mening; utan äfven många jurister dela samma öfvertygelse, och vi finna, som förut är nämnt här, att äfven ibland högsta domstolens ledamöter åsigtorna varit mycket delade. Då torde det ursäktas, om så är förhållandet äfven ibland dem, som icke äro jurister.

Vi stå nu inför en stor reform. Vi skola öfvergå ifrån de legala bevisningsreglerna till fri bevispröfning, d. v. s. vi skola härefter, då vi hafva rättgångar, icke styrka vår rätt med bevis eller stödja den på bevis, derå slutet kan grunda sig, utan domaren skall pröfva allt hvad som i saken förekommit och så bygga sitt utslag på hvad som verkat på hans öfvertygelse. Det kunna vi ju veta, att det kan vara olika förmåga hos parter: den ene kan ha t. ex. ett par vittnen med sig, som styrka hans oskuld eller hans rättvisa, men den andra parten är mycket skicklig att advocera och kanske vederlägger både sin motpart och vittnenas utsagor; och domaren kan anse, att han har rätt tvärt emot både vittnen och ena parten. Då bygger domaren sitt domslut på den andra partens utsago och anför denna utsago såsom skäl i protokollet. Jag undrar, om någon kan ställa den domaren till ansvar för hvad han gjort der vid lag. Han har handlat efter bästa öfvertygelse.

Jag anser, att det att öfvergå till ett sådant förfarande är mycket — jag hade så när sagt — farligt, ty det ligger efter min uppfattning helt och hållet i domarens hand att pröfva och afgöra saken. Jag har i min reservation medgifvit, att, om vid våra underdomstolar nämnden hade större inflytande på beslutet, man skulle hafva mera garanti och mera trygghet, att det icke blefve någon mannamån eller så. Men så länge som våra domstolar på landet nästan äro enmansdomstolar — ty vi veta, att, om domaren har en af nämnden med sig, han fäller utslaget, och kanske oftast utan att hafva någon på sin sida — anser jag det vara mycket riskabelt. Jag har också i min reservation erkänt, att jag har den största aktning för vår domarecorps; och jag tror, att den kommer att handla mycket samvetsgrant i de flesta fall, äfven om denna lag antages. Men det är då säkert, att det kan ligga hos många eller någon en frestelse till magtmissbruk här; och jag tror, som jag sade, då domare äro menniskor såväl som andra och kunna ha frestelser, att det kan ligga nära till hands.

Deremot, som vi nu hafva, med de legala bevisreglerna hafva vi något att stödja oss på. Jag kan nu vara viss om att jag har rätt, skall jag få rätt. Men med fri bevispröfning kan jag, äfven om jag aldrig så klart bevisar min rätt, ändå icke vara säker på, att jag skall få rätt. Och jag har sagt, såsom en föregående talare yttrade, att jag också tror, att det skulle vara gagneligt för den unge domaren att hafva bestämda regler att stödja sig på. Ty om vi tänka oss en ung domare — jag har aktning äfven för de unge och vill icke tala förklenligt om dem — måste vi finna det naturligt, att det i många fall är svårt för honom att fälla dom efter egen öfvertygelse. Men har han bestämda regler, hvarefter han får grunda sitt domslut, då kan han ju vara säker.

Jag har på detta sätt velat tillkännagifva min standpunkt. Och jag vill hafva till protokollet antecknad, att icke jag bidragit till antagande af denna lag, i fall den nu blir antagen; ty jag anser, att densamma icke skulle blifva till nytta för närvarande för vårt fosterland, utan att några garantier blifva gjorda. Derför kan jag

*Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)*

Ang. förslag icke och vill jag icke vara med derom, utan yrkar afslag å utskottets hemställan.
till lag angående bevisning

inför rätta
m. m.

(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mine herrar! När en gammal lag eller författning på grund af samhällsutvecklingens och framåtskridandets oemotståndliga kraf befinnes vara af den beskaffenhet, att de lagskipande myndigheterna måste i väsentlig mån stödja sina domslut vid sidan om eller åtminstone med föga stöd af gällande lag, då torde tiden vara inne, att en sådan lag ändras, reformeras eller utbytes mot en mera tidsenlig. En vigtig grundsats, som torde böra få göra sig gällande, är också den, att de domslut, som fällas, skola stå i full harmoni med domarens samvete och vara ett uttryck af den öfvertygelse, som han på grund af hvad i målet förekommit bibragts. Erfarenheten har dock visat, att så ingalunda alltid är förhållandet nu. I rättegångsbalken, 17 kap. 29 §, heter det, såsom vi förut hört det citeras i dag, att »två vittnen äro fullt bevis», och 33 § i samma kapitel lyder: »käranden åligger sitt käromål lagligen bevisa; eller vare svaranden fri —.» Det kan naturligtvis icke falla mig in att klandra det sistnämnda stadgandet; ty jag önskar ingalunda, att vi skulle få en sådan lag, att någon skulle kunna dömas utan efter laga bevis. Men med kändedom om hvad som menas med laga bevis enligt nu gällande lagbestämmelser har jag svårt att frigöra mig från den tanken, att en väsentlig skillnad ofta nog kan finnas mellan domarens samvete och öfvertygelse å ena sidan och domen eller utslaget å den andra. Då jag sålunda icke är belåten med den lag, som vi för närvarande hafva, är det helt naturligt, att jag med tillfredsställelse ser hvarje förslag, som går i riktning att afhjelpa de anmärkta olägenheterna. Att medlet dertill ligger i den fria bevispröfnings princip, derom torde vi alla vara ense. Kollektivt taget ter sig och enligt mitt förmenande det nu föreliggande förslaget ganska fördelaktigt härutinnan. Jag skall icke tillåta mig att ingå i någon detaljgranskning af detsamma, men jag har för min del funnit, att de af herr Lilienberg föreslagna ändringarna till någon del utgöra en förbättring, och om jag sättes i valet att rösta mellan dessa och utskottets förslag, så kommer jag att rösta för de förra. Men jag skall taga mig friheten att påpeka en sak, som utskottet med ganska lätt hand berört och som kan hafva sin förklaring derutinnan, att hvarken nya lagberedningen eller Kongl. Maj:t ansett nödigt att något derom nämna, jag menar våra nuvarande underdomstolars organisation. Utskottet säger på sid. 4 i betänkandet, »att tillämpningen af ifrågavarande grundsats» — nemligen den fria bevispröfnings — »låter sig förena med bevarande af vår nuvarande domstolsorganisation, allenast tillämpandet sker med nödig varsamhet och tillbörlig hänsyn tages till öfriga förhållanden inom vårt rättegångsväsende». Men då domarens magt i så hög grad utsträcker, som det föreliggande förslaget angiver, tror jag, att hans — om jag så får uttrycka mig — suveränitet inom domstolen i sammanhang dermed något bör inskränkas. Jag

syftar härmed på stadgandet i 23 kap. 2 § rättegångsbalken, sådant detta lagrum lyder enligt kongl. förordningen af den 18 april 1849. Der heter det bland annat: »varder nämnd från härads-höfding skiljaktig; gälle den mening, som nämnden faller på, och svare den för dom sin. Äro ej alle i nämnden ense; stånde vid det, som härads-höfding rättvist profvar».

*Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)*

Med all aktning för vår domarecorps och för den bildning, den i och för sitt embete sig förskaffat, tycker jag dock, att det är nästan mycket, att härads-höfdingen ensam i många fall skall kunna upp-väga nära nog ett helt dussin vanliga menniskor. Jag tror, att vi med mera trygghet skulle kunna antaga den fria bevispröfningen, om domarens magt inskränktes i nu af mig antydd rigtning. Jag föranlåtes att hålla på min mening så mycket mer, som lagstiftningen just nu tenderat att utsträcka åklagaremagten, jag skulle nästan vilja säga ända derhän, att menniskor skulle kunna dragas inför rätta såsom parter mot hvarandra utan att de knappast hade någon aning om, att något brott blifvit begånget. Under sådana förhållanden tror jag det vore godt, om någon större plats inrymdes för folkmeningen och det sunda omdömet's män, äfven om dessa icke kunna briljera med akademisk lärdom och juridisk bildning. Så länge domaren, såsom nu är fallet, har så nära ensam beslutanderätt, kan jag icke gå med på det föreliggande lagförslaget, oaktadt dess många förtjenster och oaktadt det går i den rätta rigtningen, då de förutsättningar i vår domstolsorganisation saknas, förutan hvilka detta i min tanke i och för sig tidsenliga och frisinna de förslag kan blifva ett kraftigt verktyg i reaktionens tjenst.

På grund af hvad jag sålunda anført, nödgas jag yrka afslag å det föreliggande förslaget.

Herr Hahn förklarade sig instämma häruti.

Herr Wester: Då åtskilliga af de föregående talarne tydligt och klart framhållit innebörden af det föreliggande lagförslaget äfvensom önskvärdheten deraf, att en lagförändring i det syfte, som nu är i fråga, företages, kan jag inskränka mig till att bemöta några af de mot lagen framställda invändningar, hvilka visserligen förut blifvit besvarade, men likväl torde böra något ytterligare granskas.

Under diskussionen har det förefallit mig, som om åtskilliga af kammarens ledamöter skulle antaga, att detta förslag innebure fullkomligt fri bevispröfning. Men så är ingalunda förhållandet. Förslaget stadgar visserligen fri bevispröfning, men i en mycket modererad form, och detta just med afseende på de särskilda, alldeles enastående förhållanden, som finnas i vårt land. Lagen binder domstolen i afseende på eget erkännande, ty det finnes deri vissa föreskrifter, hvilka formelt sedt i viss mån begränsa det fria utrymmet för domarens bevispröfning. Den binder domaren genom föreskrifter angående vissa legala handlingars form. Den binder ock domstolen i afseende på vittnesbevisningen med hänsyn till jäf.

Ang. förslag
till lag angä-
ende bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

Uti de lagar, som stadga riktigt fri bevispröfning, finnas ej jäf, utan tillåta de, att parts närmaste höras på ed. Men här hafva, såsom herrarne torde hafva observerat, en mängd jäf bibehållits för att hindra hörandet af personer, om hvilkas tillförlitlighet vare sig i allmänhet eller i ett särskildt förhållande kan finnas tvifvel. Lagen binder jemväl domstolen i afseende på den af lagutskottet föreslagna väremålseden. Sålunda få vi icke föreställa oss, att detta förslag innebär den fria bevispröfningen, utan endast en modifierad form deraf.

Af alla talare utom två, till hvilka jag sedermera skall komma, är medgifvet, att de i 1734 års lag stadgade, ännu gällande bevisregler äro af sådan beskaffenhet, att de icke alltid kunna tillämpas, samt att de af domstolarne genom praxis, som allmänt erkänts riktig, i många fall icke heller tillämpas. Är det nu så, att med bifall af det allmänna rättsmedvetandet en lag icke kan tillämpas, utan domstolarne gå på sidan om den, då kan med skäl frågas: bör en sådan lag bibehållas, och bör, såsom förut här är sagdt, man ställa så till, att lagskipningen går i strid emot eller åtminstone vid sidan om lagen? Efter min uppfattning bör häre svaras ett bestämdt nej. Lagar, som icke kunna tillämpas och för ty icke efterlevas, böra upphävas, på det att icke vördnaden för lag må spillas.

Sävidt jag förstätt, vill allmänna meningen i kammaren, att någon förändring i detta afseende bör ske, men man har tvekat om, huruvida denna förändring borde vidtagas i så vidsträckt grad som nu blifvit ifrågasatt. Och hafva häremot egentligen anförts två hufvudskäl. Det ena, att våra underrätter, enkannerligen på landet, sådana de nu äro sammansatta, icke skulle kunna utan fara för rättssäkerheten anföras fri bevispröfning. Jag har förut nämnt, att afvikelser från bevisreglerna i 1734 års lag hafva förekommit under ett par mansåldrar, och man har icke sett eller hört talas om några olägenheter deraf. Man har heller icke hört från allmänhetens sida några klagomål deremot, eller att rättstillståndet skulle hafva lidit derigenom. Då så är förhållandet, kan jag icke finna någon synnerlig fara uti att företaga de ifrågavarande ändringarna, i synnerhet i förening med de bestämmelser, som lagförslaget innehåller uti 2:a punkten af 1:a §, der det säges: »i domen skola angifvas de hufvudsakliga skäl, hvarå rätten grundar sin öfvertygelse». Genom denna bestämmelse föreskrifves, att domstolen icke får fästa sig vid sin *subjektiva* uppfattning, utan att den måste för sitt domslut hafva *objektiva* grunder, så att hvarje människa, som läser domen, kan se på hvilka skäl domstolen kommit till sitt beslut. Och, mine herrar, för att komma till öfvertygelse om, huruvida ett förhållande är bevisadt eller icke, behöves icke i egentlig mening någon juridisk kunskap, utan endast och allenast ett sundt förstånd, och dess bättre äro våra nämnder så sammansatta, att man icke behöfver befara, att sund omdömesförmåga hos domstolarne fattas. Jag vill icke härmed hafva sagt, att icke misstaga kan ega rum, ty ingen är fullkomlig här i verlden. Men skulle ett sådant misstaga ske, ligger ju dock icke af-

görandet i underdomstolens hand, utan i öfverdomstolens, och man skulle således kunna få rättelse på samma sätt som nu. Äfven nu se vi, att domstolarne hafva olika åsichter i bevisningsfrågor, och det har icke anförts och kan ej heller anföras antagligt skäl för att sådant genom lagförslagets antagande skall oftare ske. Dessutom står uti lagen, att domstolarne skola döma efter noggrant öfvervägande af allt hvad i målet förekommit. Om man, hvad icke kan synas oberättigadt, antager, att domstolarne lyda denna lag, ligger endast i detta stadgande en trygghet för, att domstolarne skola döma på grund af hvad som förekommit och icke efter sin subjektiva öfvertygelse.

Det andra skälet, som anförts, är att förslagets antagande kan vara farligt, då så många unge män förordnas till ordförande i underdomstolarne. Dervid vill jag först erinra, att hurudana lagar man än skrifer och huruledes man än anordnar våra underrätter, det alltid kommer att inträffa, att unge män sitta som domare; ty någon gång måste vara den förste. Men dessa unge män äro, som här förut framhållits, nästan varsammare i att hålla strängt på bevisningen än de äldre domarne; ty de veta, att misstag derutinnan bedömas strängt af öfverrätterna och kunna lägga hinder i vägen för deras framtid. Häruti ha vi således ett kraftigt verkande värn mot godtycke eller ouppmärksamhet. Kommer så här till, att vi ha sekelgamla traditioner om de nuvarande bevisningsreglerna. hvarigenom i svenska allmänheten och hos vårt lands domarecorps inprentat sig den uppfattning, att det skall vara full bevisning eller att man skall vara fullt öfvertygad om en persons brottslighet, innan man faller. Denna princip är så fast rotad, att den kommer att sitta qvar generationer igenom, och underdomaren kommer därför sannolikt att fordra mera bevisning, än hvad öfverdomaren anser nödig för fällande; så att det icke heller i detta afseende finnes någon fara för, att det skulle blifva godtycke.

Dessutom ha såsom skäl för att förkasta lagförslaget framhållits de stadganden, som deri förekomma i afseende å editionspligten. Hittills ha vi, kan jag säga, ingen lag, som reglerar editionspligten. Vi ha icke möjlighet att med lagen i hand få fram handlingar, som äro af den beskaffenhet, att det är upprörande, att part icke kan tvingas att framlemna dem. Vådan häraf skulle jag kunna visa med exempel, men jag vill icke trötta herrarne. Det är således af allra största vikt och betydelse, att vi få lagbestämmelser om editionspligt, så att domstolarne veta hvad de skola rätta sig efter. Och anser Riksdagen de nu föreslagna stadgandena härom för hårda eller af beskaffenhet, att de kunna komma att allt för mycket ingripa på den enskildes rätt, står det ju Riksdagen fritt att uttala sig i denna riktning, och stadgandena kunna ändras. Men huru man än vill se denna sak, kan jag ej förstå eller medgifva, att deraf må härledas giltigt skäl för att afslå lagen i dess helhet.

Det har sagts, att man icke borde antaga detta lagförslag, utan att man visserligen borde taga bort nu befintliga lagstadgan-

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

den om hel och half bevisning, men endast göra en *jemkning* i bevisreglerna. Man skulle således förkasta detta förslag för att få ett annat, innefattande bevisregler med mer eller mindre kraft. Men jag må bekänna, att jag icke förstår, huru »jemkning» skall kunna ske, om man tager bort den aritmetiska siffran hel och half bevisning, såvidt man icke skulle införa ännu större bråktal. Hvad dermed skulle vinnas vet jag ej, men ej blefve det större säkerhet och enhet i rättskipningen. Det finnes icke mer än två alternativ: antingen att bestämdt fastställa, att *den* bevisningen medför *den* beviskraften eller också att lemna åt domstolen att öfverväga allt, som i målet förekommit, och afgöra, om det eller det skall anses bevisadt eller icke.

Man har åberopat yttranden af ett par ledamöter i högsta domstolen såsom ett fullt skäl för att kassera lagen. Det är visserligen sant, att en ledamot i högsta domstolen, med hvilken en annan instämt, uttalat åtskilliga betänkligheter mot antagandet af lagen med nuvarande organisation af våra underdomstolar. Men dessa betänkligheter torde förlora största delen af sin betydelse, om man ger akt på några yttranden af samma justitieråd. Han säger nemligen, att det icke vore så farligt att antaga den fria bevispröfningen, om vi hade jury. Tro herrarne, att en jury, som uttalar sitt »bevist» eller »icke bevist», utan att angifva det ringaste skäl, inger större säkerhet för att få saken riktigt pröfvad än nuvarande underdomstolar, de der ju skola gifva skäl, hvarför de anse vissa förhållanden såsom bevisade eller icke bevisade? Jag tror det icke. Således, då denna ledamot ansett fri bevispröfning kunna införas, om vi hade jury, synes mig hans tvekan att införa den med nuvarande domstolsorganisation icke vara af stor vikt; och ännu mer styrkes jag deri af ett annat hans yttrande, nemligen: »Det lider väl ej något tvifvel att, äfven om sådan fri bevispröfning förslaget innebär skulle, med bibehållande af nuvarande domstolsorganisation, i lagstiftningen införas, vår upplysta och samvetsgranna domarecorps i regeln kommer att, fortfarande såsom hittills, på ett tillfredsställande sätt handhafva lagskipningen i det rättas intresse. Lika stora brister, som förslaget efter mitt förmenande i detta hänseende innehåller, hafva genom den svenske domarens förståndiga lagtillämpning utjemnats.» Detta innebär, såvidt jag kan förstå, ett uttalande, att han icke finner det vara alls farligt att nu införa fri bevispröfning. Han tilltror våra underdomstolar förmåga att på tillfredsställande sätt skipa rätt äfven med den fria bevispröfningen. Och, mine herrar, så är det verkligen; ty domstolarne ha mycket, mycket svårare fall att afgöra än bevisningsfrågor. Ett faktum är, att i de allra flesta fall är frågan: *bevist eller icke bevist?* så klar, att man icke behöfver mycket tveka om den. Det är i sällsynta fall, då det hänger så på ett här, att man får våga med guldvigt. Men deremot fins det andra saker i var lagskipning, som äro mycket svårare för domstolarne att afgöra, t. ex. tolkning af ett testamente, tolkning af ett kontrakt och en mängd sådana fall samt bestämmande af straff

inom gällande strafflatitud. Då man icke hört någon klagan öfver underdomstolarnes sätt att gå till väga härutinnan, behöfver man sannerligen icke heller anse någon fara förenad med att anförtro denna lag i våra domstolars händer.

Ett par talare ha verkligen tydligt och klart uttalat, att de icke vilja antaga denna lag därför, att de nu gällande bevisreglerna i 1734 års lag äro så goda och nyttiga, att de böra bibehållas. De stå ensamma om detta skäl, och jag antager, att kammaren icke kommer att acceptera detsamma och att det icke råder någon tvekan hos kammaren derom, att dessa bevisregler såsom föräldrade och icke tillämpliga böra ändras. Men om kammaren skulle afslå förslaget på den grund, att den vill bibehålla 1734 års lags bevisningsregler, är det att befara ganska svåra konsekvenser. Jag vill icke tro, att domstolarne deraf skulle förmås att gå ifrån den sekelgamla praxis, som de nu följa, nemligen att gå på sidan om gällande lag. Men man må icke förundra sig, om domare, sedan Riksdagen uttalat detta, anse sig böra hålla fast vid 1734 års lag. Och om domstolarne skulle strängt tillämpa nu gällande bevisregler i endast några månader, så befara jag — ja, jag kan säga, jag är viss på — att det då skulle blifva en allmän bestörtning inom landet.

Man har jemväl yrkat afslag å lagförslaget därför, att allmänna opinionen icke uttalat sig för det, och att Riksdagen icke gjort någon hemställan derom. Detta är nu, som vi redan hafva hört, icke riktigt, ty Riksdagen har åtminstone indirekt gjort hemställan i saken i sammanhang med frågan om nya lagberedningen. Men äfven om detta icke varit fallet, förundrar det mig att höra ett sådant skäl uppgifvas. Många gånger har man klandrat regeringen för att den icke tagit något initiativ, icke kommit med några förslag till lagar. Men om nu regeringen lägger fram ett lagförslag, som den finner vara nödigt till följd af allmän domstolspraxis, som af allmänna rättsmedvetandet erkännes vara riktig — om, säger jag, regeringen lägger fram ett sådant förslag, förefaller det besynnerligt, att man i Riksdagen kommer och säger: hvad skulle regeringen göra det för, då icke Riksdagen begärt det? Med sådan uppfattning har man åtminstone ej rätt att klandra regeringen för bristande initiativ.

Det kunde visserligen vara mycket mer att säga, men då de anmärkningar, som i öfrigt gjorts, hafva rättats mot särskilda paragrafer, och då det gifves tillfälle att besvara dessa anmärkningar, då de olika paragraferna komma under kammarens öfverläggning, såvidt de komma dit, vill jag nu icke upptaga tiden med besvarande af dessa anmärkningar, utan, herr talman, yrkar bifall till den nu föredragna paragrafen.

Herr Petersson i Boestad: Herr talman, mine herrar! Jag kan icke vara med om att antaga föreliggande lagförslag om bevisning inför rätta, ty jag tror, att det vore att lägga allt för mycken magt i domarnes händer, i synnerhet de unge notariers,

*Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)*

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

hvilka, såsom ofta sker, förordnas att förvalta domareembete. Jag menar, att vi icke böra utan med största varsamhet omändra våra gamla lagar. Den fria bevispröfningens införande skulle i vissa fall kunna gifva allmänheten den uppfattning, att eden har mindre vigt och betydelse.

Jag yrkar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Herr Edelstam: I motsats till den siste talaren skall jag be att få yrka bifall till lagutskottets föreliggande förslag åtminstone i hufvudsakliga delar. Om det sedermera skulle blifva någon förändring i en och annan paragraf, har jag ingenting deremot. Jag ber att få fästa de herrars uppmärksamhet, som talat mot förslaget och sagt att följderna af den fria bevispröfningen skulle blifva den, att domstolarne och i synnerhet underrätterna icke skulle komma att fästa sig vid vittnen och kontrakt och dylikt, derpå att äfven i den fria bevispröfningen ingår, att man skall fästa afseende vid hvad vittnen säga och handlingar innehålla. Det är alldeles icke meningen, att domaren skall få handla efter godtycke och döma efter sitt subjektiva godtycke. Tvärt om står det i lagen, att domen skall stödja sig på objektiva skäl och grunder, och dessa skola klart och tydligt angifvas i domen lika väl i framtiden som hittills. Jag är också fullt viss på att så kommer att blifva förhållandet.

Herr talman, jag skall icke upptaga tiden längre, jag skall blott yrka bifall till utskottets förslag.

Herr John Olsson från Stockholm: Jag ber endast att i korthet få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för afslag på föreliggande betänkande.

Jag gör det hufvudsakligen af det skäl, att jag tror det vara ytterst farligt att lägga i en enda persons hand en så oerhörd magt, som man här föreslagit. Förutsättningen för Riksdagens bifall till den reform i rättegångsväsendet, som innebäres i nu föreliggande förslag, bör väl åtminstone bland annat vara den, att en mera betryggande organisation af särskildt våra landtdomstolar dessförinnan kommer till stånd.

Huru äro nemligen dessa domstolar nu organiserade? Jo, i regeln så, att det är en enda person, som så godt som ensam har i sin magt att afgöra de viktigaste rättstvister; ja, en enda person afdömer till och med de gröfsta brottmål. Nämnden har, med dess nuvarande befogenhet, faktiskt så godt som intet inflytande på frågornas bedömande och afgörande. Ofta är det till och med en helt ung man, nyss kommen från universitetet och saknande all praktisk erfarenhet, som ensam har att afdöma målen. Under sådana förhållanden är det ju otänkbart, att, om också domaren är aldrig så samvetsgrann, han alltid skall kunna döma utan att begå fel eller orättvisor.

Då jag dertill lägger, att det ansvar, som en domare i vårt land är underkastad för fel, som han begår, eller för orättvisor, som han utför, är så försvinnande obetydligt, att det icke i och för sig kan utgöra tillräckligt korrektiv mot magtmissbruk, tror jag för min del, att det vore ytterst farligt att än ytterligare utvidga dessa domares magt. Min ståndpunkt är således, att förutsättningen för antagandet af ett förslag sådant som detta är en fullständig omorganisation af våra domstolar, särskildt på landsbygden och i småstäderna.

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

Jag känner för öfrigt icke något annat civiliseradt land, der man vågat lägga i en enda persons magt att efter eget godtfinnande afgöra så viktiga saker, som här äro i fråga; utan i utlandet har man i brottmål antingen *jury* eller ock flermansdomstolar, åtminstone i svårare brottmål. Förrän man äfven i vårt land inför någon motsvarande anordning, antingen jurysystemet eller en utvidgad befogenhet för nämnden, så att den får ett verkligt inflytande på frågornas afgörande, förr kan jag för min del icke biträda ett beslut om införande af principen om den fria bevispröfningen. Jag yrkar på dessa skäl afslag på den nu föredragna första punkten och på hela lagförslaget.

Herr vice talmannen Danielson: Då denna fråga onekligen är ytterst grannlaga och af synnerligen stor vikt för vår lagstiftning och våra eganderättsförhållanden och mycket sadant, som samhället bör kunna stödja sig på, ber jag att också få säga några ord. Jag uppskattar det stora arbete och den möda, som nedlagts på ordnandet af denna fråga såväl i Kongl. Maj:ts som i utskottets förslag, men jag kan ändå icke vara belaten med föreliggande första paragraf. Jag tror också, i likhet med hvad redan sagts, att man lägger för stor magt i domarens hand. Att han skall kunna efter sin öfvertygelse döma i saker, kan nog i och för sig vara riktigt, men man kan icke gerna förgäta, att vi litet hvar hellre vilja ha en bestämd lag och en lag gifven så tydlig, att vi kunna veta, när vi ästadkomma laga bevisning. Det är ur den synpunkten jag tror att vi böra något besinna oss, innan vi antaga föreliggande förslag. Jag föreställer mig, att detta förslag, om det blefve genomfördt, skulle komma att rubba betydligt af de rättsförhållanden, vid hvilka vi hittills äro vana och som vi väl känna till. Jag tänker mig nemligen, att om jag komme att uppgöra med någon af herrarne en handling och vi tillkallade de allra oförvitligaste och bästa personer till vittnen och det sedan blefve rättegång, så kunde, äfven om dessa båda personer samstämmande intygade, att så tillgätt, som handlingen innefattar och endera af oss som part ginge ed derpå, likväl domaren döma efter sin öfvertygelse, om denna öfvertygelse grundade sig på något annat än hvad dessa personer ådagalagt. Detta är något, som jag tror vi böra noga öfverväga, innan vi antaga lagen.

Jag tycker också, att man borde ha den mening förvarad i lagen, att, liksom lagen afser att bibehålla stadgandet om vitsord

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

i testamentsmal och afhandlingar rörande fast egendom, samma lagstadgande borde förefinnas i öfriga civila mål. Det har visserligen sagts, att den förstärkta lagberedningen i principbetänkandet tillstyrkt, att den fria bevispröfningen borde beaktas och komma till stånd, men jag vill erinra mig, att det afsåg, endast i sin helhet så genomfördt i brottmål, och det är helt annat än hvad som rör civila saker. Jag vill också erinra om, att då var det fråga om en fullständig omarbetning af hela vår rättegångsbalk och om en ny rättegångsordning. Då förelåg äfven fråga om, att vi skulle få målens behandling vid underrätt på ett helt annat sätt. Man hade nemligen tillstyrkt införandet af aktbildning. I hvarje mål skulle bildas akter, der parterna finge skriftligen anföra hvad de hade att andraga i malet, och der parterna finge bemöta hvarandras påståenden, men allt skriftligt. Då vore det klart, att der föreläge parternas uttalanden, direkt uppsatta, justerade och öfvervägda af parterna. så att man icke i sin helhet vore beroende af om protokollet vore rätt fördt. Enligt detta förslag åter kommer domen helt och hållet att blifva beroende på att skälen blifva rätt upptagna i protokollet, då det är protokollet som eger vitsord. Vi få icke förgäta den omständigheten, ty det är en svaghet, da man ej nu kan ha den trygghet, att man får alla sina yrkanden och alla de omständigheter, som tala för saken, riktigt och rätt uppfattade i protokollet. Äro de ej det, kommer det att inverka på domslutet såväl i underrätt som öfverrätt.

Vore det derför ett sådant förhållande, att man hade fatt en fullständig omarbetning af hela vår rättegångsordning och fatt denna aktbildning och fatt underdomstolarne ordnade på annat sätt, så att mera trygghet kunde vinnas, skulle jag möjligen kunnat vara med om saken. Men mig synes, att man icke gerna kan antaga detta förslag, ty det rubbar eganderätten öfver allt i landet så betänkligt. då ingen af de fredlige, ärlige och redbare medborgarne kan säga, da han upprättar en handling, om han gör det enligt bestämd lag, utan det beror på domarens öfvertygelse. Det är en vanskligh sak, och man bör akta sig för att stifta lagar så, att, som jag nämnde, de redlige, redbare och ärlige medborgarne icke veta hvad de skola göra. För de oredlige, för dem, som vilja vränga, för dem har man strafflagen. Men hvarför skall man underlata att bibehålla sådana bestämmelser, som den redlige och ärlige medborgaren kan trygga sig till, när en laglig handling skall upprättas. Jag tror också, att om ifrågavarande förslag nu skulle falla, det icke faller för lång tid, utan att det kan mycket lätt omskrifvas i sådant syfte, att man vet, hvilket mått af bevis är laga bevis i vissa civila ärenden, liksom man nu velat bibehålla bevis vid testamente och köp af fast egendom. Hvarför skulle man icke likasa kunna intaga i lagen, att två ojäfviga personers samstämmande intyg vore laga bevis? Jag tror, att ett afböjande af förslaget nu icke kan verka synnerlig tidsutdrägt, utan att förslaget kan snart återkomma i ett förbättradt skick, ty vi äro ense om, att det innebär väsentliga förbättringar i ett och annat,

och särskildt tror jag det vara förhållandet hvad kapitlet om syn beträffar. Den omständighet, som jag anser vara en hufvudsaklig anledning att afböja förslaget för närvarande och söka få ett bättre, är nödvändigheten att bibehålla den som betryggande erkända uppfattningen af hvad som är laga bevis, då jag vill göra en laga handling. Jag anser det betänkligt att släppa detta och låta domaren i hvarje mål som regel döma efter sin öfvertygelse. Jag föreställer mig, att en person har gjort upp sin handling fullt ordentligt och är ingen processmakare, utan en lugn och stilla medborgare. Han kommer till rätten, motparten kan visserligen icke jäfva vittnena, men han sjelf eller ett fyndigt biträde söker trassla in saken, och den andra kanske icke förstar att framhålla sin rätt. Det är därför, synes mig, icke skäl att taga detta nya opröfvade utan att låta något af det gamla goda följa med. Jag tror ej, att de ha rätt, som pasta, att om vi nu afslå denna lag, derigenom allt arbete på en förbättrad lagstiftning inom detta område skulle aflägsnas och afsomna. Det är icke min tanke, utan jag tror, att, när vi få öfvertänka lagen och få en rättelse i sådant syfte, som jag förut nämnt, Riksdagen då skall vara villig att gå med på en verklig förbättring. Men det gäller att vara varsam och försiktig och icke rubba de gamla grunder, som finnas i nu gällande lag och som jag tror vårt lands allmoge sätter så stort värde på. Jag vill icke uttala något klander mot vår domarecorps, men jag har haft dessa betänkligheter, som jag icke kunnat undanhålla, och som göra, att jag för närvarande måste yrka afslag på föreliggande förslag af lagutskottet som på Kongl. Maj:ts proposition.

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

Med herr vice talmannen förenade sig herrar *Ericsson* i Norrby, *Sjöberg*, *Bezell*, *Eliasson* i Oktorp, *Persson* i Heljebol, *Olsson* i Kyrkebol, *Nilsson* i Vrångebol, *Näslund*, *Domeij* och *Wallmark* i Selångar.

Herr Peterson i Hasselstad: Herr talman, mine herrar! Det bör icke förundra, om den, hvilken, sasom förhållandet är med mig, icke är jurist, vid genomläsningen af ett sådant förslag som detta kan befinna sig tveksam, om det bör antagas eller icke. Men nu, sedan jag dels från statsrådsbänken, dels från ett par andra framstaende talare hört en förklaring öfver de delar af lagen, om hvilka jag var tveksam, har jag ingen tvekan om att denna lag innebär betydliga framsteg mot hvad som nu gäller i motsvarande fall. Flere af dem som yttrat sig hafva gjort den anmärkning, att den fria bevispröfningen skulle vara farlig. Men jag tror icke, att den är det i alla fall. Huruvida den kan vara det i några fall, derom vill jag icke yttra mig. Men i brottmal kan den vara af stort gagn, da brottslingen icke gerna tager med sig vittnen, utan söker begå brottet så obemärkt som möjligt, t. ex. då det är fråga om mordbrand. I detta hänseende kan jag omtala ett exempel på ett mordbrandsmål, hvilket många af

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

herrarne kanske i fjol sago omnämndt i tidningarna, då det genomgick hela tidningspressen. Detta mordbrandsmål afsag en riktig yrkesmordbrännare och hade fortgått i flera år. Man hade reda på, att karlen sysslade med en sådan ruskig handtering. Men han var oåtkomlig. Till slut kom man likväl at honom inom en annan provins. Då han der stäldes för rätta, fann han nemligen för godt att erkänna, att han handskats något ovarsamt med en svaavelsticka och blef dömd för mordbranden der, men för alla sina andra mordbrandsgerningar gick han fri, oaktadt så bindande omständigheter mot honom förelago, att man tyckte det vara mycket besynnerligt, att han icke kunde fällas. I sådant fall vore ju utmärkt att hafva fri bevispröfning, så att den, som verkligen visas vara brottslig, fälles och icke far ga fri.

Jag känner till ett annat mordbrandsmål. Mot gerningsmannen der förekom så mycken bevisning, att han vid häradsrätten ansågs kunna i enlighet med lagen fällas, men mordbrännaren besvärade sig i hofrätten, och hofrätten fann icke full laga bevisning mot honom föreligga, trots häradsrätten ansett det, så att han gick fri. -- För ett sådant fall skulle ifrågavarande paragrafs stadgande vara af betydlig nytta, då man derigenom kunde få en ogerningsman fast något förr än nu sker.

Beträffande vice talmannens anförande och hans anmärkningar mot att i lagen gifva för mycken magt åt domaren m. m., så äro dessa anmärkningar redan i förväg besvarade af herr Restadius, och en del af hans anmärkningar hörde icke till frågan.

Med anledning af hvad jag sålunda anført, yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan i denna del.

Herr Lundberg: Visserligen anser jag ändringar af rättegångsbalkens 17 kap. om laga bevis vara af behofvet pakallade, men med afseende å hvad enligt högsta domstolens protokoll den 2 maj 1892 af justitierådet Skarin mot ifrågavarande lagförslag anförts, kan jag för min del icke godkänna nu föredragna första paragraf af lagutskottets föreliggande förslag och således icke instämma med dem, som yrkat bifall till utskottet hemställan derutinnan.

Grefve Hamilton: Det var med mycken förvåning jag åhörde herr vice talmannens anförande. Han meddelade åtskilliga upplysningar om hvad den förstärkta lagberedningen föreslagit; och dertill var han ju närmast, ty han var själf ledamot af denna lagberedning och borde sålunda bättre än någon annan veta hvad der förekommit. Så mycket märkligare var det, att de uppgifter han lemnade voro fullkständigt felaktiga. Så uppgaf han, att den förstärkta lagberedningen förklarar sig för fri bevispröfning, men endast i brottmal, icke tvistemål. Men i en handling, som herr vice talmannen själf underskrifvit, och som jag håller här i min hand, förordår förstärkta lagberedningen fri bevispröfning såväl i tvistemål som i brottmal. Herr vice talmannen uppgaf vidare, att för-

stärkta lagberedningen endast gjort denna framställning under förutsättning af en genomgående omorganisation af vårt domstolsväsende och särskildt af underrätterna. Nej, så är icke heller förhållandet. I samma handling, under hvilken herr vice talmannen tecknat sitt namn, står att läsa, att lagberedningen ansett gällande bestämmelser härutinnan böra bibehållas.

Herr vice talmannen har sålunda uppenbarligen alldeles för-gätit de förhandlingar och beslut, som förekommo hos förstärkta lagberedningen; och endast detta kan tör hända i någon mån förklara hans märkvärdiga påstående att han är anhängare af fri bevispröfning under vilkor af bibehållande af stadgandet att två sammanstående vittnen utgöra fullt bevis. Med andra ord: herr vice talmannen är för fri bevispröfning, under vilkor att de legala bevisreglerna bibehållas.

Hvad herr vice talmannen anförde för att uppvisa faran af den föreslagna ändringen syntes mig äfven ytterst egendomligt. Han yttrade, att om första paragrafen antoges, så skulle man icke längre veta, hvad man hade att hålla sig till, då man skulle uppsätta en laglig handling. Om man än toge två ojäfviga och välkända män att styrka en rättshandling, skulle dock domaren på grund af första paragrafens bestämmelse kunna kassera denna handling. Huru skulle sådant vara möjligt! Hvarför skulle en domare förkasta en handling, som bevitnats af två ojäfviga män, emot hvilka ingen anmärkning framstälts. Han kan väl icke förkasta den endast på grund af en nyck. Gör han det, blir han utsatt för åtal, likasom nu. Är det det deremot så, att anmärkingar göras mot vittnenas trovärdighet, då måste motparten bevisa sina påståenden derom, och kan han det. anser väl icke herr vice talmannen, att dessa vittnen likväl böra tagas för goda?

Jag tror därför, att herr vice talmannens betänkligheter mot det föreliggande lagförslaget uteslutande bero på missuppfattning af hela det ämne, hvarom här är fråga.

En ärad kamrat på stockholmsbänken har senast upprepat en invändning mot förslaget, som här förekommit i flera olika anföranden och som utan tvifvel är ganska beaktansvärd. Han förmenade, att man icke borde på detta sätt lossa på den legala bevisningsteoriens band, förrän fullständig omorganisation af våra domstolar skett och man gifvit dem en mer betryggande form än de nu hafva, så att det icke öfverlemnas åt en enda person att afgöra hvad som är bevisadt eller icke. Ja, skulle vi verkligen på grund häraf vara tvungna att uppskjuta att låta lagstiftningen följa med, der praxis sett sig nödsakad att gå fram, skulle vi, för att kunna antaga detta lagförslag, nödgas invänta den reformering af våra domstolar, som torde föresväfva min ärade kamrat, då fruktar jag, att för den nu lefvande generationen det icke är värdt att på detta område tänka på någon ändring. Men jag kan icke finna, att här finnes fog för dylika betänkligheter. Just den omständigheten, att det allmänna rättsmedvetandet tvungit våra domare att vid sidan af den skrifna lagen tillämpa den fria bevispröfningen, visar

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

att det icke är någon fara att, äfven med bibehållande af den nuvarande domstolsorganisationen, flytta fram lagstiftningen så långt som praxis hunnit, och hvaröfver aldrig klagomål försports. Jag vet väl, att man sökt göra gällande, att våra domare ännu i allmänhet anse sig bundna af de legala bevisreglerna, och att detta förslag därför skulle innebära en stor förändring. Jag vågar dock bestämdt bestrida detta och är alldeles viss på, att om ett förkastande af detta lagförslag skulle af våra domare tolkas såsom en förpligtelse att strängt tillämpa bevisreglerna i 1734 års lag, så skulle icke ett halft år förflyta, förr än det skarpaste missnöje häröfver skulle uppstå i landet.

Min ärade kamrat hänvisade till utlandets exempel. Det är mycket sant, i allmänhet har der denna reform genomförts i sammanhang med omorganisation af domstolarne, men att märka är dock, att i England, Frankrike och Tyskland afgöras af enmansdomstolar med fri bevispröfning det ojemförligt största antal mål. Man säger, det är bagatellmål. Ja, det är ett talesätt. Man kallar målen bagatellmål, när värdet af det, hvarom tvistas, icke går öfver ett visst lägre belopp, exempelvis fem eller sexhundra kronor. Men männe det icke i sådana fall ofta är lika svårt att bedöma bevisningen, männe icke målen kunna vara lika invecklade och för malsegarne lika viktiga? Jo, utan tvifvel. Man kan sålunda med afseende å principen icke hemta någon erfarenhet från utlandet emot förslaget.

En ärad talare, representanten för Oskarshamn och Vexjö, har bragt på tal en fråga, som här man och man emellan lifligt diskuterats. Jag menar frågan om *editionspligten* eller förpligtelsen för enskilde att i vissa fall under rättegång inför domstol förete privata skriftliga urkunder. Af enskilda samtal med åtskilliga af kammarens ledamöter har jag fått det intryck, att knappast några bestämmelser i det föreliggande förslaget mottagits med så mycken ovilja som de, hvilka angå denna editionspligt, hvilken man anser komma att i domarens hand lägga ett magtmedel, som han lätt kunde förledas att missbruka. Ja, jag vill visst icke uttala något klander mot dem, som på sådana grunder hysa betänkligheter mot dessa bestämmelser eller mot förslaget i öfrigt. Tvärt om, anser jag fullt i sin ordning, att särskildt denna kammare iakttagit den allra största försigtighet, för att icke säga misstro, så snart det gäller ett förslag, som innebär möjlighet af eller har blott sken af att kunna medföra magtmissbruk från embetsmännens sida. Men man måste vara försiktig äfven med försigtigheten, så att, då man vill skydda skulden och rättrådigheten mot öfvergrepp, man icke i stället skyddar orättrådigheten och illslugheten mot tvänget att till sin nackdel blotta sanningen. Jag fruktar att här föreligger ett fall, då man är på väg att göra något dylikt.

I 1734 års lag finnes, såsom bekant, icke några stadganden om editionspligt. Icke heller i lagstiftningen för öfrigt förekomma dylika stadganden, med undantag för förordningen angående handelsböcker. Men enligt denna författning finnes en mycket sträng

editionspligt i en viss art af tvister, nemligen tvister köpmän emellan. Detta är något att tänka på för dem, som frukta editionspligten, att en talrik klass medborgare, utan att klaga, under lång tid varit underkastad en sådan editionspligt, just med afseende å de handlingar, hvilka de ganska ofta mest ogerna publikt framlägga, eller deras handelsböcker.

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

I vår lagstiftning i öfrigt förekommer, som sagdt, icke någon uttryckligen stadgad editionspligt. Denna brist i vår lagstiftning, ty en brist är det, har länge varit känbar och under olika tider mynnat ut i mycket skiljaktiga teorier och olika praxis. Såväl de äldre lagkommissioner, som haft om hand förbättrandet af vår rättegångsordning, som nya lagberedningen ha därför ansett det vara onödgärligen nödvändigt att i vår lagstiftning införa några särskilda normer för dessa fall, och att dessa normer icke kunna bestå i ett stadgande om, att någon editionspligt icke finnes, är alldeles gifvet och har icke heller af någon menniska påstått. Frågan blir då, hur vidsträckt skall den vara? Den ärade representanten för Oskarshamn och Vexjö har citerat tvenne ledamöter af högsta domstolen, hvilka i allmänhet ställt sig mycket fiendtligt mot detta förslag. De anse, såsom han också framhöll, att editionspligt förefinnes, då den ena parten har civilrättsliga anspråk att utfå ett aktstycke af den andra parten. Det är väl också alldeles gifvet. Men detta kan icke mynna ut deri, att i lagen om bevisning icke skola finnas några föreskrifter om att sådana handlingar skola företes, ty om endast allmänna lagens föreskrifter göras gällande, blir det nödvändigt för den, som till sitt fredande eller för att styrka sin rätt behöfver kalla fram en sådan handling, att stämma särskildt derom och att utagera en särskild rättegång, hvilket ju skulle vara förenadt med ganska stora svårigheter; ja, det är ej ens sagdt, att den skulle komma att utageras vid samma domstol, som har att afgöra hufvudfrågan. Således måste i lagen om bevisning sägas, att domaren kan direkt uppmana till framläggande af sådana handlingar. Men kan man stanna der? Stannar man der, betyder det naturligtvis, att någon annan editionspligt icke finnes. De båda justitieråden anse, att man både bör och kan stanna der, ty att gå längre, så att man skulle kunna ålägga en part att framvisa en handling, på hvars företeende ej finnes något civilrättsligt anspråk hos motparten, det skulle, säga de, »vara ett ingrepp i eganderätten».

Om en jordegare säljer sitt hemman och betingar sig undantagsförmåner af den nye egaren och kontraktet härom upprättas i två exemplar, och om sedan, som mången gång händt, undantagsmannens kontrakt förkommer genom eldsolycka eller kanske svek och han blir nödsakad att anställa en rättegång för att af jordegaren utfå hvad han på grund af sitt undantagskontrakt bör ha, skulle det då vara ett ingrepp i eganderätten, om domstolen genom ett vite tvingade jordegaren att förete detta kontrakt, som han erkänner sig innehafva, men om hvars innehåll han ej vill lemna någon upplysning? Eller om två personer genom korrespondens

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

med en tredje göra upp en affär sig emellan — sådant förekommer ju ofta — skulle det vara ett ingrepp i eganderätten att tvinga denne tredje, i händelse af tvist, att förete denna korrespondens? Jag förstår icke ett sådant resonnement. Dock, jag uttrycker mig orätt, jag förstår det mycket väl. De båda justitieråden hafva för öfrigt förtydligat sitt uttalade omdöme genom en kommentar, som är ytterligt karakteristisk och belysande för alla deras uppfattning, som motsätta sig detta lagförslag.

»Eganderätten», säga justitieråden *Skarin* och *Glimstedt* i sin kritik af §§ 48—53 af nya lagberedningens förslag; »lärer väl innebära, att en person, såvida han ej af privaträttsliga grunder är särskildt förpligtad, icke behöfver mot sin vilja använda vare sig sina handlingar eller annan sin egendom för en annan persons enskilda intresse. Allra minst torde egaren böra vara till ett sådant användande förbunden, då derigenom skada eller olägenhet för honom sjelf skulle kunna uppstå.» — — —

För en annan persons enskilda intresse! Jag ber kammarens ledamöter fästa detta uttryck i minnet, för en annan persons enskilda intresse? Sådant kan sägas, sådant kan läras, sådant kan i ett officiellt uttalande uti konungariket Sverige i nittonde århundradet framställas som högsta uttrycket för lagkunskap. Hvarför? Jo, därför att vårt folk genom generationer vant sig att betrakta och bedöma den materiella rätten endast genom den legala bevisningsteoriens snedvridande glas.

Jag kommer inför domstolen. Jag har orätt. Jag har blodigt kränkt min nästa. De rikedomar, af hvilka jag frossar, skulle, om sanningen komme i dagen, vara icke mina, utan hans, men jag nekar. Jag bestrider; det är juridikens första regel, det är min rätt, ty det gäller ju blott »en annan persons enskilda intresse». Jag begagnar mig af alla kryphål; jag värjer mig med de skamligaste advokatknep, jag döljer min orättfärdighet bakom de uslaste föregifvanden — jag är i min goda rätt; det gäller ju blott »en annan persons enskilda intresse». Jag har i min ego ett aktstycke, på hvilket en medmänniskas timliga ve och väl beror. Jag erkänner, att jag har det, men jag tager icke fram det, och ni kunna icke tvinga mig, ty det är ju blott fråga om en annan persons enskilda rätt!

Nej, mine herrar, så är det icke. Det är icke blott »en annan persons enskilda intresse» det gäller, när rätt och sanning förtrampas och undandöljes. Det är just insigten härom, som drifvit fram den praxis, som detta lagförslag afser att legalisera. Och denna insigt är i sjelfva verket icke någon nyhet för dagen. Redan så långt till baka, som då första lagkomitén arbetade, redan då ansåg man sig böra inlägga en bestämd protest mot den uppfattningen, att det skulle vara en annan moral vid domstolarne än i det dagliga lifvet, att man skulle vara i sin goda rätt då man använder alla smyghål för att undandraga sig sin pligt, och att domstolarna inför sådana förhållanden böra stå utan andra vapen än de, den legala bevisteorien erbjuder. Denna protest, af hvilken

jag skall be att få uppläsa några rader, förekommer just i fråga om editionspligten, för hvilken man nu är så rädd. »Visserligen kan det sägas», yttrar lagkomitén, »att den ena parten ej bör vara pligtig, emot sin egen fördel gå den andra till handa med skäl, emedan det ej är förenligt med den naturliga försvarsrätten att nödgas framrätta vapen till sitt eget förderf; men vid närmare eftersinnande torde man finna denna liknelse emellan striden med vapen och striden med skäl vara mindre lämplig. Den förra är en strid utom rättsförhållandet, hvori man anfaller eller värjer sig, bäst man kan, med både styrka och list; den senare deremot är en strid endast om *hvad som är rätt*, och alla medel, som brukas i denna strid, måste vara afpassade efter ett sådant föremål. Här gäller ej någon annan *styrka*, än den af sanningen och lagen; kan man ej segra med den, så är man oberättigad till seger. Ingen *list* erkännes för laglig i denna strid; man måste plikta med kostnadsersättning, skadestånd, stundom med särskilda böter, för all obehörig undflykt eller utdrägt. Trugas kan man väl ej att uppenbara sanningen, så länge motparten ingenting bevisat, ty domaren har då ej anledning att förmoda, det sakens rätta sammanhang döljes; men så snart skälig misstanke dertill sig företer, användes det i lagen tillåtna tvångsmedlet af edgång, till sanningens utronande. Att, genom förpligtelsen till en handlings uppvisande, framtvinga den sanning, parten har på papper, måtte ej vara strängare, än att genom åläggandet af edgång framtvinga den, han bär inom sitt bröst.»

På dessa motiv föreslog lagkomitén och sedermera äldre lagberedningen bestämmelser angående editionspligten, som voro icke obetydligt strängare än de, som förefinnas i lagutskottets förslag och för hvilka man nu hyser sådan förskräckelse. Och det kan förtjena att erinras, att den, som var den ledande bland dem, som deltog i lagkomiténs och äldre lagberedningens arbeten, den, som inspirerade detta uttalande, var en man, som efterlemnadt minnet icke blott af en sällsynt kunnig och skicklig domare och lagstiftare, utan ock af en aldrig tröttnande kämpe för den medborgerliga friheten, en man, hvilken man sist af alla skulle kunna misstänka för att i Sveriges lag vilja införa en enda bestämmelse, som vore egnad att främja embetsmäns öfvergrepp. Det var — *Johan Gabriel Richert*.

Det skulle kunna vara åtskilligt mer att säga om detta ämne, men jag har tillfälle att dertill återkomma, då vi hinna till de paragrafer i lagförslaget, som afse editionspligten. Jag har blott velat i principdebatten taga upp denna fråga, dels emedan jag har mig bekant, att det i sjelfva verket är med afseende å den, som de största betänkligheterna förekomma, och dels emedan det synes mig både egendomligt och karakteristiskt, att man på grund af sådana betänkligheter mot en detalj genast är färdig att förkasta hela lagen. Man kan ju föresla modifikationer och uteslutningar — jag skall för min del gerna vara med om sådana, i fall saken derigenom kan främjas — men icke bör man endast för obetydliga

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forta.)

anmärkingar mot detaljer förkasta ett lagförslag, som är så af behovet pakalladt som detta.

Men om detta lagförslag, trots allt, förkastas, kan jag för min del icke tro annat, än att regeringen måste åter framlägga det och framlägga det utan några väsentligare modifikationer, ty det går icke för sig att modifiera det, som allmänna rättsmedvetandet redan genom praxis godkänt. Och man må icke säga, att det är likgiltigt, om denna praxis legaliseras eller ej, då några klagomål öfver det nuvarande tillståndet ej förekommit. Ty, oafsedt att detta lagförslag dock innehåller högst nödiga bestämmelser, som icke kunna af praxis suppleras — jag erinrar bland annat om bestämmelserna om skadestånd och om sakkunnige — så hafva klagomål ej uppkommit just därför, att praxis måst gå vid sidan af eller rent af i strid med lagen. Men sådant bär sig icke i längden.

Lagförslaget måste därför otvifvelaktigt snart åter upptagas utan väsentligare modifikationer. Men fastän jag lefver i den förhoppning, att detta måtte ske, kan jag icke annat än betrakta det som något mycket sorgligt, om detsamma nu på så lösa grunder skulle förkastas. Icke därför, att jag fruktar att våra domare deraf skulle förledas att återgå till en sträng tillämpning af bestämmelserna i 1734 ars lag. De äro lyckligtvis allt för sjelfständiga för att låta sig påverkas af sådana saker. Nej, ett förkastande nu af detta lagförslag skall väcka mitt bekymmer på grunder, som hafva en helt annan och långt vidsträcktare bärvidd. Det är onekligt, att vi lefva i en tid, som icke är de stora reformernas; men ingenting kan vara bedröfligare, än när just under en sådan tid äfven de mest anspråkslösa, äfven de af det mest trängande behof framtvingna reformförslag gång på gång omintetgöras genom samstämmigheten mellan dem, som ropa »allt eller intet» och dem, som ropa »intet». Det är också ett slags tillämpning af den legala bevisteorien, som jag icke vill vara med om. I hvarje fråga, der man kan vinna ett steg framåt, skall åtminstone min röst bidra till detta stegs vinnande.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr vice talmannen Danielson: Jag har begärt ordet för att jemväl betyga herr grefve Hamilton min tacksamhet för den uppmärksamhet, han fäst vid mitt anförande. Han har visserligen uppmärksammat mina yttranden åtskilliga gånger förut, men jag har försummat tillfället att offentligen tacka honom därför.

Grefve Hamiltons uttalande, att jag meddelat fullständigt felaktiga uppgifter rörande den förstärkta lagberedningen, kan jag ej godkänna. Jag vågar påstå, att denna beskyllning är fullkomligt grundlös. Den förstärkta lagberedningen hade — såsom både herr grefven och herrarne för öfrigt torde veta — hela rättegångsbalken till omarbetning. Då förelåg frågan om bevisning inför rätta i

sammanhang med frågan om en förändring af hela rättegångsväsendet: om huruvida vi skulle införa jury; om ny organisation af underätterna genom insättande af lagfarna ledamöter eller med bibehållande af den nuvarande nämnden; om aktbildning; om kändes och svarandes edgång; om fri bevispröfning m. m. — Under sådana förhållanden kunna herrarne förstå, huru meningarne skulle brytas mot hvarandra, så att, när det kom till votering, var det icke godt att få en mening fram. Nu deremot föreligger en detaljfråga. Det är icke rättegångsväsendet i dess helhet det gäller, utan en lösryckt detaljfråga, och då ställer sig saken något annorlunda. Jag väddar till herr grefven sjelf, som ju i princip är frihandlare, om han, därför, att han hyllar denna princip, vill att *alla* tullar skola borttagas. Man kan ju vara med om en sak i sjelfva principen, men dock vilja uppställa vissa vilkor. Man kan hylla den fria bevispröfningens princip, men dock hafva betänkligheter mot vissa detaljer; det må herr grefven icke förundra sig öfver.

Vidare säger herr grefven, att vi lefva i en tid, som icke är reformernas tid. Huru kan han säga så? Jag tror för min del, att vi gå framåt på reformernas väg, och att hvar och en kan öfvertyga sig derom. Men vi vilja gå framåt med varsamhet och försigtighet; vi vilja icke taga något steg utan att öfverväga, om det är välbetänt och nyttigt för hela landet och icke blott för några få. Vi önska få in i lagen sådana bestämmelser, att man kan veta, hvad man har att rätta sig efter och veta hvad som är laga bevis. Det är icke annat än denna fråga det här gäller. Om man i afseende på testamenten, kontrakt o. d. kan bibehålla bestämmelser om hvad som är laga bevis, hvarför skulle man då icke kunna göra det äfven i andra fall? Hvarför skulle man ej — om man skall bibehålla rättegångsväsendet som det nu är — kunna bestämma, att minst halfva nämnden skall vara med om att tillstyrka fri bevispröfning i ett mål, så att man kunde få någon garanti för att erhålla en rättvis dom? Men här vill man icke hafva någon garanti alls, utan endast gå framåt på ett område, som ännu är okänt för oss.

Herr grefven ville vidare upphöja domarecorpsen och taga den i försvar. Ja, det är ju ingen, som velat nedsätta denna corps; men jag tror likväl, att äfven domarne icke äro mer än människor, och att det kan hända, att bland dessa hundradetals domare, vi hafva, om man äfven räknar med de extra, de tillförordnade, det kan finnas personer, på hvilka man ej kan lita med all den trygghet, som är erforderlig.

Det är dessa skäl, som för mig fortfarande äro bestämmande, och jag har endast begärt ordet för att tillbakavisa grefve Hamiltons beskyllningar. Jag är, som sagdt, i princip med om införandet af fri bevispröfning, men det är vissa garantier i afseende på detaljerna, som jag anser nödvändiga, för att denna princip skall lugnt och till landets nytta kunna tillämpas.

Jag vidhåller mitt förra yrkande om afslag.

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

Ang. förslag
till lag angående
bevisning
inför rätta
m. m.

(Forts.)

Herr Persson i Stallerhult: Då jag hört så många af kammarrens ledamöter instämma med herr vice talmannen, så är det med en viss tvekan jag begärt ordet, emedan jag har en annan och motsatt åsigt än han och de, som med honom instämt. Jag för min del kommer att afgifva min röst för bifall till det förslag, hvarom nu är fråga, och det har jag velat få till protokollet anteckadt, för att någon röst äfven från landet skulle höjas till förmån för detsamma.

Under diskussionen har här framhållits som ett skäl för afslag, att man icke bör gifva domaren större magt, än han för närvarande har, då det gäller att pröfva ett mål och afdöma detsamma. Jag för min del anser icke, att det är farligt att lemna domaren och en af nämnden en sådan magt, som man vill gifva dem; ty jag får säga, att jag har mera förtroende för en åsigt, som uttalas af ordföranden i rätten och en ledamot af nämnden, än för tvenne vittnens vittnesmål, som kan vara af tvetydig beskaffenhet, men dock sådant, att domaren icke kan undgå att på grund af detsamma fälla en möjligtvis oskyldig.

Nu säges det i utredningen, att det är praxis, att det tillgår så vid domstolarne, som här föreslas att stadga genom lag. Men hvad är det då för fara att antaga lagförslaget? Jag är viss på, att domarne hädanefter skola döma lika samvetsgrant och lika noga undersöka, huru målet förhåller sig, som hittills.

Man säger, att dom hädanefter skall grundas på rättens egen under rättegången vunna öfvertygelse i saken. Men om man läser 1 § i nu förevarande lagförslag, står der:

»I rättegång gälle såsom bevisadt det, hvarom rätten vid noggrant öfvervägande af allt, som i målet förekommit, finner sig öfvertygad; dock lände till efterrättelse hvad angående verkan af visst slag af bevis är i lag särskildt stadgad.

I domen skola angifvas de hufvudsakliga skäl, hvarå rätten grundar sin öfvertygelse.»

Kan det då vara möjligt eller troligt, att en rätt kan grunda sin dom på något annat än hvad som förekommit i målet? Kan domaren under sådana förhållanden hemta sin uppfattning från några andra saker än de, som förekommit i målet? Jag tviflar på, att något sådant är möjligt! Har domaren uppfattat protokollet rätt och antecknat vittnesmålen, då måste han grunda sin dom på protokollet i sin helhet. Det kan möjligen förekomma fall, såsom också af talaren på elfsborgsbanken har antydts, då domaren vid affattandet af sin dom måste bortse från bevisen, men sådant inträffar väl i så enstaka fall, att man icke behöfver vara rädd för, att det för domaren skall blifva någon regel. Domaren kommer nog hädanefter, likaväl som han nu gör det, att hemta sin öfvertygelse från hvad som i målet blifvit bevisadt.

Nu säger man, att man bör dröja med denna reform i lagen om bevisning inför rätta, till dess häradsrätterna blifvit omorganiserade. Men huru vill man omorganisera våra häradsrätter? Jo, så, att nämnden skall få större inflytande än den för närvarande har.

Jag får för min del säga, att jag icke tror, att en sådan omorganisation af våra häradsrätter vore lycklig. Skall nämnden få ett större inflytande än den för närvarande har, fruktar jag, att detta icke blefve till förmån för rättskipningen, utan tvärt om till skada för densamma. Om nämnden skulle få en sådan magt, att den finge döma på grund af sin öfvertygelse, då tror jag faran för missbruk vore mycket större, än om en dylik magt lades i domarens händer. Ty hvart skulle det väl taga vägen, om 4 eller 5 nämndemän skulle fälla dom och uppsätta den efter sin öfvertygelse. Jag tror, att man då komme ur askan i elden.

Ang. förslag
till lag angående
berisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

Jag har haft äran att vara ledamot af en häradsrätt under 9 års tid. Under dessa år gjorde jag den erfarenhet, att hela nämnden önskade en sådan lag, som här är framlagd, der rätten finge efter sin öfvertygelse döma på grund af hvad som i målet förekommit. Nu deremot tvingas mången gång domaren att frångå den öfvertygelsen, som blifvit honom bibringad, så att han måste döma såsom det blifvit vittnaadt.

Man har vidare sagt, att det vore farligt att lägga allt för stor magt i domarens händer, då, såsom nu är fallet, en del unga och oerfarne jurister få sitta ting. Ja, det händer ofta, att unga jurister få sitta ting, men vi ha ju våra hofrätter, som vaka öfver, att icke några oerfarna personer få sitta såsom ordförande i ting. Jag har för öfrigt funnit, att dessa unga jurister med mycken noggrannhet och samvetsgrannhet söka utforska nämndens mening för att derpå vid målets afgörande grunda sin öfvertygelse. Jag förmodar, att, äfven om denna lag antages, komma de unga juristerna att med samma noggrannhet som hittills taga hänsyn till den olärda nämnden och inhemta dess råd, innan de på egen hand fälla dom.

Jag vill icke upptaga kammarens tid längre med att framdraga flera skäl, hvarför jag kommer att rösta för detta lagförslags antagande, i synnerhet som de skäl för lagens antagande, som blifvit af andra talare och framför allt af talaren på elfsborgsbanken andragna, äro så många och så goda, att jag helt och hållet kan hänföra mig till dem. Men jag har velat uttala dessa ord för att angifva min ståndpunkt till frågan och för att från landsbygdens representanter någon röst skolat höjas till förmån för förslaget. Jag tror, att det skall blifva till gagn för den stora allmänheten, om denna lag antages, och därför yrkar jag bifall till den nu föredragna 1. §:n.

Herr *Ersson* i Arnebo instämde i detta yttrande.

Herr *Svanberg*: Med anledning af hvad här i dag och särskildt af herr vice talmannen blifvit yttradt, vill jag, innan diskussionen om denna 1 § afslutas, be att ytterligare få betona, hvad som af flera föregående talare redan framhallits, eller att den lag, som nu föreligger till behandling hufvudsakligen och i främsta rummet afser att få i vår lagstiftning erkänd och fast-

Ang. förslag
till lag angä-
ende bevisning
inför rätta
m. m.
(Forts.)

stald principen af den fria bevispröfningen, om också till en början i väsentlig mån modifierad. Detta är en princip, som redan in-
trängt i vårt lands rättspraxis, om också lagens bokstaf ännu står
qvar på den gamla grunden, en princip, som hyllas i de flesta
andra länders lagstiftning, och en princip, som äfven vi, om vi icke
skola komma allt för mycket efter på lagstiftningens område,
måste förr eller senare antaga.

Vi, som nu äro för förslaget, begära endast, att lag och praxis
bringas i öfverensstämmelse med hvarandra; och det ligger icke
ringa vikt derpå, att en domare dömer *i enlighet med lagen* och
icke på sidan af lagen.

På grund häraf, och då jag tänker så högt om vår domarecorps,
att den fortfarande såsom hittills icke skall vara omogen för att
tillämpa den ifrågasatta, redan delvis häfdvunna reformen, och då
lagförslaget innehåller obestridliga förtjenster och förbättringar i
afseende på vårt rättegångsväsen, så anhåller jag nu att få till
protokollet antecknad, att jag vill skänka mitt bifall till förslaget
i dess väsentliga delar och ber därför att nu till en början få yrka
bifall till den föredragna 1. §:n.

Häruti instämde herr *Larsson* i Fole.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de gjorda yrkan-
dena gaf herr talmannen propositioner *dels* på godkännande af den
föredragna paragrafen och *dels* på afslag derå; och förklarade herr
talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för
den förra propositionen. Votering blef emellertid begärd och före-
togs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända vote-
ringsproposition:

Den, som vill, att kammaren antager 1 §:n i föreliggande för-
slag till lag angående bevisning inför rätta, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är nämnda § af kammaren afslagen.

Omröstningen visade 73 ja, men 143 nej, varande alltså den
ifrågavarande paragrafen af kammaren afslagen.

Ordet begärdes härefter af

Herr *Lilienberg*, som yttrade: Med anledning af det beslut,
som kammaren nu fattat, hemställer jag, att föredragningsättet
i afseende på de återstående punkterna måtte blifva sådant, att
samtliga paragrafer föredragas på en gång och på det sätt, att
endast paragrafernas nummer nämnes.

Herr Gumælius: Jag skall be att få tillägga den hemställan, om icke samtliga paragrafernas nummer kunna få nämnas på en gång.

Ang. förslag till lag angående bevisning inför rätta m. m.
(Forts.)

Kammaren biföll hvad sålunda hemstälts, i enlighet hvarmed nu i ett sammanhang föredrogos återstående §§ 2—84.

Herr Lilienberg yttrade: Med anledning af det beslut, kammaren fattat i 1 §, hemställer jag, att de nu föredragna paragraferna måtte afslås.

Vidare anfördes ej. Kammaren förkastade samtliga de ifrågavarande paragraferna; och hade alltså utskottets *hemställan* i förevarande punkt afslagits.

I *punkten 2* hemställde utskottet att Riksdagen ville antaga öfriga den ifrågavarande kongl. propositionen bilagda lagförslag.

Efter föredragning till en början af förslaget till *lag angående ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken* anförde

Herr Lilienberg: Med anledning af det beslut, kammaren har fattat i afseende å lagen angående bevisning inför rätta, och då den lag, hvarom nu är fråga, står med den förra i ett oskiljaktigt sammanhang, anhåller jag om afslag å den föredragna punkten.

Vidare yttrades ej. Kammaren afslog det ifrågavarande lagförslaget.

Beträffande vidare den föreslagna *lagen angående ändring i 14 kap. jordabalken* anförde

Herr Lilienberg: I afseende på denna lag skall jag göra samma framställning, som jag i afseende på den senast föredragna lagen har gjort, eller om afslag, enär äfven denna lag står i oskiljaktigt sammanhang med lagen angående bevisning inför rätta.

Vidare anfördes icke. Jemväl detta lagförslag afslogs.

Rörande slutligen förslaget till *lag angående ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 Maj 1885* yttrade

Herr Lilienberg: Äfven i afseende å denna lag har jag att göra enahanda framställning om afslag.

Vidare yttrades icke. Lagförslaget afslogs; varande alltså utskottets *hemställan* jemväl i punkten 2 af kammaren afslagen.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, omfattande anslagen till utrikesdepartementet; och
n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, med anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 4 i lagen för rikets ständers bank den 1 mars 1830; samt

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 153, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 4, i anledning af väckt motion om åtgärder till motverkande af osedlighet.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,20 e. m.

In fidem.

Hj. Nehrman.